

Móricz Zsigmond

Pipacsok a tengeren

TARTALOM

Előszó
Madarak az eperfán
Hadak útja készül
Induló
Vágytam a szenvedésre
Itt az árvíz
Árvízi hajós
Bokrétavirág
Szépen szóló dalimadár
Számkivetés a paradicsomban
Aki nem dolgozik, ne is egyék
A csillagok alatt
Mikor a fülemile csattog

Előszó

Egyszer volt, hol nem volt, még az óperenciás világháborúnál is régebben volt egyszer egy fiatal író, aki Budapesten lakott, az Üllői út 91/a számú házban, hátul a második udvarban, az első emeleten, egy kis alkóvos egyszobás lakásban. Ott lakott a kis feleségével, s volt nekik egy gyönyörű, roppant erős és hatalmasan okos fiuk, akinek már minden képessége napnál fényesebben tündöklött, hiszen már héthónapos volt.

Minden reggel az volt az én dolgom - mert hogy el ne tévesszem, én voltam az a fiatalember, 32 évvel ezelőtt -, hogy ezt a nálam még fiatalabb kis legényt százig ugráltattam. Megfogta a két mutatóujjamat, s hopp, hopp, meg sem állott, míg százig nem számoltam. Nem győztem eleget csodálkozni az erején, mert én nem vállalkoztam már akkor se erre a bravúrra. Szóval éltünk hármasan boldogan.

Egyszer azt mondja a kisbaba édesanyja:

- Pénz kellene, egy kis pénz. Már a picinek is kis cipőt kellene venni, mégpedig bőrcipőt, hiszen nemsokára járni fog. Meg egyébre is kellene, hát próbálja meg, szívem - ez voltam én -, szerezzen valahogy egy kicsi kis pénzt.

A fiatalember megvakarta a fejét, és nagyot sóhajtott:

- De honnan? Egyebet nem tudok, csak írni, s az a baj, hogy az emberek még nem tudnak olvasni. Nem tudják elolvasni, amit én írok. Nem adnak érte pénzt, akármit is írok.

- Írjon egy kis mesét a kisfiának. Hátha az jobban fog tetszeni, mint azok, amiket a nagyoknak ír. Maga még fiatal író, gyerek-író, írjon a gyerekének.

Ölembe kaptam a kisfiamat, s körültáncoltam vele a szobát.

- Mit írhatok én ennek a kis pocoknak. Ő ír nekem, mert minden hangja, gőgicsélése kész költészet és a legnagyobb művészet.

De szöveget ütött a fejembe a feleségem szava, s aztán elkezdtem gondolkodni, hogy nem is volna rossz egy kis gyerekregényt írni a lap mellékletén, talán még adnának is érte egy kis különpénzt, legalább annyit, hogy azt a bőrcipőcskét meg tudja venni az anyja a kis Bandikának.

Ahogy jártam az úton, keresztül a Józsefvároson, az Üllői útról a Rákóczi útra, sok zig-zug mellékutcán át, hát uramfia, lassan elkezdett nekem a sötét Józsefváros kiszínesedni, kitavaszkodni, nyári tündérekertté válni! Megjelent a Gólya utca táján a Tiszapart, és eltartott a Csokonai utcáig. És ahogy mentem beljebb, beljebb a száraz, forró nyári estéken a nyomortanyaszagú oldalutakon, az orrom megtelt ibolyaillattal, mert sehol annyi ibolya nincs, mint a szülőfalum dombjain, és a fülem nótaszóval, mert sehol annyit s oly vidáman nem dalolnak, mint az én Csécse nevezetű hazámban, és az ország legnagyobb városa átalakult nekem az ország legkisebb falujává, mert ezen a Csécsén összesen annyi ember élt, hogy a fatornyú kistemplom sem telt meg, ha mind begyültek is húsvétot énekelni.

Ha aztán jól megkésve, hazafelé ballagtam vacsorára a szerkesztőségből, már messziről nevettem a feleségemre és a fiamra, de nem mondtam meg, micsoda különös tündéreletem van most énnekem: mindennap kétszer járok a tiszaháti gyönyörű világban, kakukkfű és verbéna virít körülöttem, és apró, kócos fiúk, lányok peregnék-forognak az utamon, és suttognak és kacagnak, amerre járok.

Különben abban az időben nagyapó voltam. Igen ám, nagyapónak voltam szerződtetve a laphoz. Mégpedig nem is első és fő nagyapónak, az más volt, más kollégám, aki nálam egy egész évvel öregebb volt s tíz évvel régibb újságíró, másképpen a lósport vezetője volt, s mindennap azon törte a fejét, melyik ló fog bejönni elsőnek a holnapi versenyen - mellékesen ő írta a kedvenc olvasóinak, a gyermekrovatban, a kedveskedő leveleket. Én pedig olyan szerény másodnagyapó voltam, akinek marékszámra osztották ki a levélkéket, s aki meglehetősen szigorúan osztogatta a tanácsokat és a becéző szavakat.

Most örültem ennek a foglalkozásnak, mert gondoltam, mindegy az, kicsiknek ír az ember vagy nagyoknak: úgy írok a kicsiknek, mintha nagyok lennének. Megírom a magam kis regényét, s learatom vele a nagy sikert. Mert az lehetetlen, hogy észre ne vegyék ezt a regényt!

Így kezd a fiatal író élni: egyszerre két, sőt három nagy öröme van: első az, hogy megírhatja azt, ami a szívét legjobban érdekli. Második, hogy megkeresi evvel az írással a dicsőséget, amit úgy is hívnak, hogy kenyér és élet. S így a harmadik és legszebb öröme, hogy a különdíjból, amit biztosan kap, vehet egy kis cipőt a kicsi kis fiának, és pedig bőrből, igazi cipellőt, amiben aztán nemcsak az ágyon lehet ugrálni, hanem meg lehet tanulni járni az élet útjain.

Nem mondtam én a szerkesztőnek, hogy pénzt akarok kapni a kis regényért. Nem mertem megmondani, mert féltem, hogy akkor azt mondják, nem kell. Én csak helyet kértem, s biztosra vettem, hogy ha ezt elkezdik olvasni a szerkesztők, azonnal felkeresnek, és azt mondják, hogy tartsd a markod. Ezért pénz jár!

Mivel semmi nehézséget nem csináltam, a kis regényt félig megírva elfogadta a barátom, a valóságos nagyapó, s a legközelebbi számban már meg is kezdte a közlését.

Abban az időben az volt a szokás, hogy vasárnap délelőtt az egész szerkesztőség bement a hivatalba újságot olvasni, kaszinózni, diskurálni. Én nemigen szoktam bemenni, nem szerettem még vasárnap délelőtt is otthon hagyni feleségemet, fiamat - de most elmentem, mert nem akartam, hogy a kollégák szenvedjenek amiatt, hogy nincs telefonom, s nem tudják közölni velem az elragadtatásukat.

Most is gyalog mentem be, de oly gyorsan és kihevülve, hogy nem volt időm ábrándozni.

No, bemegyek. Bent vagyok. Nézem az újságokat. Nem érdekelnek. Várom a megjegyzéseket. Nem érdekelek senkit. Kezdek leforrázódni. Elhallgatni. Elcsüggedni.

Eltelik egy óra. No, indulok vissza, haza.

Mikor a kezembe veszem a sétapálcát, s fejemre teszem a cilindert - igen, abban az időben még az volt a szokás, hogy vasárnap, de még hétköznapi is cylinderben jártak az urak. Nekem az volt a legjobb karban levő kalapom, mert esküvőre vettem, s az még nem volt régen... Hát ott állok cylinderben, a redakció¹ közepén, s megemelem, hozzám szól egy kollégám:

- Tudja mit, kedves kolléga, a cylinder nagyon kiment a divatból.

Lángvörös lettem. A szegény ember rettenetesen érzékeny éppen a divat kérdésében. Én soha cylindert nem vettem volna, de a menyasszonyom meg volt döbbenve, hogy az esküvőre puhakalapban akartam menni. Nem saját maga miatt, mert ő egyáltalán nem volt soha divathölgy, hanem a társaság miatt: mit szólnak a kolónián?

¹ Szerkesztőség

Tudniillik egy bányakolónián laktak, ahol az édesapja nem volt cilinderes úr - szerény hivatalnok volt -, de az egyetlen lányát úgy nevelte, hogy az csak cilinderes gavallérhoz mehet feleségül. Legalább én akkor úgy fogtam fel a dolgot, és ahogy hazaértem Budapestre, azonnal az volt az első dolgom, hogy a legelőkelőbb divatárúüzletben megvettem a legdivatosabb karcsú cilindert. Elég bajom is volt vele, mert a cilindert lapos fejű embereknek találták fel, s az én kerek fejemet folyton úgy szorította ez a buta fedél, hogy kétoldról összenyomott, elől-hátul meg billegett, és cúgos volt.

És ráadásul most, első regényem első folytatásának ünnepén leszólják nagy önfeláldozásomat, amit a szerelem oltárán hoztam: a cilinderemet.

Azt mondja még a kollégám:

- Különbén láttam, hogy regényt kezd a mellékleten.

Erre megsédültem, a vér rohant bennem le s fel.

- Egész ügyes. Elolvastam. Egész jó. Csak folytassa.

Megfordultam s elrohantam.

Jó két vagy három kilométerre laktam a szerkesztőségtől, legalább félóra volt, míg az utat megtettem: cilinderben, a mellékutcákon. Nem lehet elmondani, mennyire szégyelltem magam. A regényre tett megjegyzést viszont nem tudtam elbírálni, mi az? Dicséret, hogy egyáltalán szót vesztegetett rá valaki? Ez már siker? Vagy mi? Szégyen, hogy csak ennyi? Folyton olvastam olyanokat, hogy egy fiatalember beküldött egy kéziratot egy nagy írónak, s az megörült tőle, s éjjel felkereste és megölelte, megcsókolta érte... A fiatalembert Dosztojevszkijnek hívták... Nekem meg ennyivel kell beérni?

Végre, valahogy azért csak hazaérek.

Az előszobában körülnézek, hova dughatnám el, de örökre a cilindert? Az előszoba kicsi, üres, semmi szekrény, csak egy fali fogas. Mit tegyek, felakasztottam a fogasra. Szégyellje magát ott a középben.

Ahogy bemegyek, nagy zsisvajgás. Sokan vannak. Az öcsém, a feleségem nagynénjei és a legkedvesebb nagybátyja is itt van, Marci bácsi. A család grandszenyőrije², állami főmérnök.

És mindenki ujjongással üdvözlő, az új regényíró, az író, a család büszkeségét. Mindenki olvasta a regényfolytatást, mindenkinek ragyog az arca, és mind el vannak ragadtatva.

Sorra csókolnak, ölelgetnek, simogatnak, és ragyog a szemük.

Még Marci is, azt mondja a regényből:

- *Tass, tass, nekem is juttass.*

És ő is megcsókol. Direkt erre a napra jött fel Zólyombrézóról, mert Zsani néni, az anyja értesítette, hogy mi lesz ezen a napon. Ez nagyon nagy szó, mert Marci nem olvas, csak szakkönyvet. Életében nem olvasott regényfolytatást, pláne gyerekregényt. Azt hiszem, a feleségem rokonai a Marci megjegyzését nagyobbban vették, mint az én egész regényemet.

Szóval angyali zsisbongás és öröm. Az ebédre Zsani néni gondoskodott mindenféle jóról, csak utólag tudom meg, hogy fiatal libát vett, és óriási tortát készített Pepi nénivel együtt. A harmadik nővérük, Mina néni nem volt Pesten, most Vashegyen volt, a feleségem édesanyjánál,

² Előkelő úr

ott egzecírozta a macskákat, ugyanis süket lévén, ráült a macskára egyszer, s nem hallotta, hogy nyivákol, azóta nem tűri őket a szobában.

Az öcsém is ott tündökölt, nem engedték el a részüket a büszkélkedésből. Utóvégre mégiscsak a Móricz családé az új író, akinek ma megjelent az első regénye első folytatása, s milyen remek!

Még ebédig át is kellett szaladnom édesapámhoz és édesanyámhoz meg az otthon levő további négy öcsémhez; nem messze laktak a Márton utcában, s ott mindnyájan sírtunk a meghatottságtól, hogy íme, révbe ért a fiuk, akit úgy szerettek volna valami tisztességes foglalkozásra adni, s aki ott rúgta az egyetemet, és elment... írónak... No de már mindegy!...

- Nohát, fiam - szólt édesapám -, osztán mit fizetnek érte?

Édesanyám csitította, mert már leolvasott mindent az arcomról:

- Az nem fontos, az a fő, hogy megjelent. Kiadták, ugye, fiam?

- Hát bizony - mondtam, s egész komolyan rettenetes szégyen volt bennem a mélyben: íróra a legnagyobb szégyen, ha nem fizetnek az írásáért... Akkor minek ír? - szól a közfelfogás, és a közfelfogással nem lehet vitatkozni.

- Mit beszélsz, anyja? - szólt édesapám, aki mint „vállalkozó”, nem értette pénzkérdésben a tréfát. - Már fia van! Nem szabad elpotyázni a munkáját! Dühödjének meg azok a rablók. Ilyen regényt úgyse kaptak volna semmi pénzért.

- Elolvasta, édesapám?

- Persze, hogy elolvastam. Nagyon jó, fiam. Fogsz te még jobbat is írni.

Összeesköltam s kacagtunk, s többet nem firtatta a pénzkérdést ő sem.

Mikor az ebédnél ültünk, s az anyja ölében ott ült a kisfiam is köztünk, mondtam, hogy az egész regényt a gyerek kedvéért írom... akkor kérdezte Zsani néni, hogy:

- Na, és mit fizetnek érte?

- Fognak majd, fognak - biztattam s hazudtam. - *Majd írok én még jobbat is*, akkor majd fognak fizetni!

De valahogy úgy éreztem, hogy ezzel a boldog családi idillel teljesen ki is van fizetve a regény. Sohase kaphatok ennél nagyobb sikert, mint most azt, hogy az asztalomnál együtt ülnek ennyien. Mi hárman, a feleségem, a fiam meg én; a két öcsém, ez öt és a két néni, az hét; de még Marci bácsit se engedték el, így nyolc és a kis cseléd, aki felszolgált, kacér felvidéki ruháskában, kilenc. Kilencen ebédeltünk csodálatos vidámsággal és mennyei boldogsággal. Igaz, hogy a libát meg a tortát Zsani néni hozta, de azért mégiscsak a mi lakásunk volt ez, és a mi életünk vendégei voltak mindannyian.

Délután elmentünk a Városligetbe. Természetesen Marci bácsi volt a gavallér, aki viszonzni akarta a „fejedelmi” ebédet; úgy tett, mintha nem is sejtette volna, hogy a fiatal liba nem a regény honoráriumából került ki, hanem az anyja kedvességéből.

Mikor el akartunk menni, meg voltam döbbenve: milyen kalapba menjek? Az ünnepélyes társasághoz sehogy sem illett a megnyítt, elázott, öreg barna csóré kalapom, cilindert pedig nem kívántam többet fejemre tenni.

- Csak nem akar ebbe jönni? - kérdi a feleségem, látva, hogy latolgom a zsíros, öreg, hétköznapi kalapot.

- Marcin sincs cilinder.

- Na igen, mert ő utazott...

Zsani néni beleszólt:

- Ah, Marci nem utazik cilinderskatulya nélkül, az neki elengedhetetlen.

- Dehogy, mamám - szólt Marci -, a cilinder már kiment divatból.

El lehet képzelni, mennyire le voltam forrázva. Marci is tudja. Csak én nem?

- Nem is megyek benne - mondtam.

Marci megértette, hogy itt valami baj van.

- Már úgy értem, hogy annyira nem divat, hogy az ember vonaton is abban utazzék. Különben is még nagyon használják. Meg fogjátok látni, hogy a Városligetben rengeteg cilinder lesz. Pláne a Pavillonban.

Nem akartam botrányt, inkább elszenvedtem saját kínomat, s nem szégyenítettem meg a családot avval, hogy ezen az ünnepi napon, fiatal író első ünnepén, elnyűtt, ócska kalapban lépjek ki a világ elé.

Cilinderben léptem fel a villamosra. Á, de rösteltem; nem fért a cilinder a kocsiban.

De a Fővárosi Pavillonban tényleg akadt egy-két cilinder, s ez egy kicsit megnyugtató.

Habos kávé után sétáltunk a tó partján. Egyik öcsémnek eszébe jutott, hogy csónakázni kell. Rögtön be is ugrott egy csónakba, s akkor már mindnyájan kénytelenek voltunk.

Gyönyörű volt a délután, s utóvégre az ember, mikor az első regényfolytatása megjelenik...

Ahogy megyünk a híd alatt, fent tömegben állott a közönség, ruhák, pompás vidám Budapest. Valaki csak lekiált harsányan:

- Nézzétek, az az alak cilinderben csónakázik!

Hatalmas kacagás odafent.

- Én nem tudom, mi van ma - mondtam Jankának -, az emberek meg vannak bolondulva. Soha senki még észre nem vette a cilinderemet, s ma mindenki evvel szekíroz.

- Miért, hát ki szólott róla?

- Most is a hídon az az alak.

- Á, én nem hallottam. Magának ez már rögeszméje.

Alkonyodott. Inkább elhittem, hogy a feleségem nem hallotta. Mindenesetre levettem a fejemről, s ölben vittem, mint a feleségem a kisbabát.

Igen, az nagyon szép nap volt...

De mikor az ötödik vagy hatodik folytatás megjelent, Bandika beteg lett.

Betegsége nem soká tartott. Bókay professzor járt hozzá. Agyhártyagyulladás támadt.

Mikor meghalt, azt hittem, vége a világnak. Most ezt az összes emléket éppen az verte föl bennem, hogy az éjjel elolvastam ezt a kis regényt, s megtaláltam benne azt a szokatlan, őszinte vallomást, ahogy a kis olvasóimnak elsirom kisfiam halálának bánatát.

S ma elsíratom ezt az egész világot, melynek azóta, kivétel nélkül, minden tagja halott:

meghalt édesapám, édesanyám, meghaltak a nénik, a három kedves, Zsani néni, Pepi néni és Mina néni, meghalt Marci bácsi, és meghalt a drága Janka néni, a feleségem, és meghalt a két öcsém, egyik a Doberdón esett el, a másik Amerikában... Még Annus, a kis cseléd is meghalt... Senki sem él, aki tanúja lenne ennek az emléknek, csak én magam, aki most, mikor első fiamat gyászolom újra, éppen az első unokámat várom...

És a könyv most kerül először könyv alakba.

Harminc évig porosodott. Mikor megjelent, nem keltett feltűnést, nem kapott bizony honoráriumot, pedig még kértem is a kisfiam temetési költségére, s nem kapott: hogy nem volt benne a szerződésben! S én csak írtam tovább... Azért nem panaszkodom, mert nagy emlék, nagy lelki gyógyulás volt, hogy éppen a letöröttség napjaiban írhattam tovább, s így belekerülhettem a munkás ember harcvonalába: a munka könyörtelen, s ez a jó.

Most elolvastam, s ezt a nagyon fiatalkori írást átadom az életnek, éljen, míg valaki kis örömet lel benne, s ott enyészzen el a könyvek csatamezején, a könyvpolcokon...

Leányfalu, 1938. február 15.

Móricz Zsigmond

Madarak az eperfán

Az volt a legkedvesebb tanyám, az öreg eperfa, ott a nagyapám parókiáján³, Galamboson.

Ide kapaszkodtam fel minduntalan, s a korona legcsúcsán a három ágból alakult karosszékbe telepedve szabadon elmerenghettem, vagy inkább bámészkodhattam; nekihevülten a vakmerő vágyaknak és képzelődéseknek, s a kényelmes ágbog egyszer királyi trónus, másszor tüzes paripa, majd szónoki emelvény volt alattam.

Igaz is, hogy pompás hely volt. A mi kis falunk valóságos erdő a sok gyümölcsfától, eperfa minden udvaron, százados diófák a kertekben, alma-, körte- s töméntelen szilvafa az összes telkeken. Hanem a mi eperfánk mégis magasabb volt mindannyinál, magasabb a toronynál, amely csak úgy látszott ki vékony, hegyes csúcsával a lombok fölött, mint valami pizskafa.

Volt az udvaron valami hirtelen nőtt kis domb, igazi cukorsüveg, majdnem olyan magas, mint a ház, annak a hegyibe nőtt az én derék eperfám. S annak a hegyibe valósággal odanőttem én.

Körülöttem csipogtak a verebek, és finnyásan válogatták a mézédese epert; dongtak a méhek, a darazsak, s még jobban kényeskedtek, száz szemet is körülzsongtak, míg meglették a legfinomabbat. Nagy inyencek ám ezek.

Lent a földről a kacsák gyűltek alám, s fecsegve kiabáltak fel hozzám:

- Tass, tass, minekünk is juttass.

Nem sajnáltam, megráztam egy-egy nagy ágat, s mint a mannaeső hullott a sok pompás fekete eper. Csirke, jérce, tyúk mind összefutott rá, s felkapkodták válogatás nélkül, porral, kavicsal, tojánhéjjal, mésszel vegyest.

A kacsák mérgesen panaszkodtak a világnak:

- Lássák, lássák, e gazok falását.

Nagylármát csaptak odalenn, mert a kotlós sem hagyta magát, és pukkadozva veszekedett velük:

- Kot, kot, kot, kot, - kot, kot, kot. Csak ne piszkoskodjatok.

Micsoda kavarodás lett ott. Az öreg gúnár sem bírta megállni, hogy rájuk ne szóljon fölényesen:

- Gá, gá, gák, izgágák.

De hát akármennyi is volt az eper, egykettőre fölszemetelte a sok telhetetlen. Akkor aztán tyúkok, csirkék, libák elkóborogtak másfelé, kapargálni, keresgélni fű közt, szemet közt, csak a kacsák maradtak ott a közelben, s mikor tiszta volt a láthatár, fellelkesedtek hozzám fél szemmel, s megszólítottak:

- Tass, tass, most hullass.

Mintha csak tudták volna, hogy nem tudom, hogy az eper éppen a kacsának tilos csemege, mert felfűvődik tőle. Szerencsére éppen nagy dolgon törtem a fejemet a téres vidéket nézegetve, s egyre kizavartak hápogásukkal gondolataimból. No de nem azért volt nekem

³ Parókiának hívják a református papok házát

odalent a földön jeles barátom és hű alattvalóm, az öreg Rontó, a vén házörző, hogy ne segítsen rajtam.

Fütyentettem neki, s lekiáltottam.

- Rontó, hé, hess a kacsákat!

A jó öreg bundás mint egy mahomed csörtetett elő, rájuk rikkantott:

- *Vakk, vakk, átok, vakapátok!*

Szaladt a sok kacska, csak úgy gurultak lefelé hanyatt-homlok a dombról. Rontó meg leheveredett a váram kapujába, a fám tövébe, s vállára csapva nyelvét, őrizte a csendet.

Így azután kedvvel nekilendülhettem a képzelődésnek. A nagy, sima Alföld kitérve köröttem. Aranyos zöld már a búza, s elborítja az egész nagy világot, itt-ott zöldell ki belőle egy jó tábla tengeri szigetje, ott a „papirtáson” a nagyapámé is; meg a repce s egy-egy falat kolompér.

Már én voltam tengeren. Az igazi nagy Adrián. Három évvel azelőtt, mikor még otthon laktunk a bikki kúriában, s az édesapámnak gulyája, ménese volt és pénze sok. Persze most szomorú a sorsunk, az apám, szegény, egész nap az irodában dolgozik, s édesanyám odahaza sír... Csak nekem van jó dolgom, mert én itt ülök gondtalanul az eperfán, s a kis öcsémnek, mert az otthon szabadon rendetlenkedhet, nem kell a bátyjának a pörölésétől tartania.

Mondom, én tudom, milyen a tenger. Sokszor láttam a napkeltét rajta, hogy arra keleten ég a víz, és a villánk tövéig, a fürdőszirtig csillog, hogy szeme vakul bele az embernek. Számtalanszor bámultam alkonyat felé a sötétkék vizet, ahogy a partot csapkodta, s mintha olvadt érc volna, nehéz, apró, törött fodorodásokban reszketett a színe.

Ez a nagy világ itt köröttem szintén tenger volt. Ennek is más a színe reggel és este; ez is egyre mozog, hullámoz, s olyan sima, olyan hatalmas, beláthatatlan, mint a tenger.

Hány történet színtere volt számomra ez a táj! Egyszer csatatérre vált a mező. Büszke lovasság vágatott keresztül a síkon, s amott a pogány dombokon óvatosan lapuló gyalogság puska-tüzében rohant... Máskor Mátyás daliái jártak erre, a fekete sereg mentői lobogtak a szélben, s szemben a török félhold és lófark fenyegettek. Hogy jobban lássam a szilaj hadak robogását, majdnem leugrottam az eperfáról.

De legtöbbször mégis tenger volt nekem ez a világ. Elöntöttem vízzel, mélységes kék vízzel a rónaságot. A távolban északra, keletre ott kélettek a szőlősi, beregi hegyek, éppúgy, mint a Quarnerón⁴, s félig behunytt szemmel képzeltem a gyönyörű hullámokra a nehéz csatahajókat, a könnyű fehér vagy sárga-piros szárnyú vitorlapilléreket.

Most is itt jártam, mikor éles, de kedves nóta csendül fel a túlsó szomszédban.

- *Zöld a kökény, ha megkékül fekete...*

Szabados Zsuzsika dalolja. Ez a kislány, akinek olyan hangja van, hogyha rágyújt a nótára, az egész falu kacag rajta.

Engem mindig bosszantott ez a lány. Egymás mellett ültünk az iskolában, ő is első volt a lányok közt, én is a fiúk sorában. Szélen ültünk a padban a belső soron. Leckében, írásban mindig versenyeztünk, de éreztem, hogy felettem áll, s ez nagyon bántott. Mit nekem egy lány! Lenéztem őket, és nem törődtem velük. De Zsuzsával nem lehetett úgy tenni, mint a többivel. Neki hegyes volt a nyelve, minden szavával rá tudott pirítani az emberre, s ha kiértünk az

⁴ Az Adriai-tenger egyik öble

iskola ajtaján, én többet nyomába sem léphettem. Futott, mint a csikó, lármázott, láncban, játékban, kergetőzésben első volt, a hangja az égig hasított, s csak úgy cicázott az egész iskola fiúnépével.

Bántotta az önérzetemet ez a lány. Utóvégre is csak lány volt, s ha a lányok között minden tekintetben első volt is, és én a fiúk közt éppen a fiús dolgokban utolsó, mégis mélyen magam alatt éreztem őt, s valami elismerést vártam tőle.

Én bizony olyan anyámasszony katonája valék. A labdát a világ minden kincséért sem tudtam volna elkapni. Karikás ostorral hiába kínlódtam, nem csördült az nekem, legfeljebb a szememet csapta ki. Futásban akárki utolért, s szégyelltem, hogy örökké én legyek a gyáva macska. Békasóval, az őt kövecskével játszani? Legfeljebb kettőt bírtam felkapni, s mint a csudára, úgy néztem a Zsuzsa boszorkányos ügyességére.

Hát mit tudtam én? Felülni az eperfa tetejére, s tengerről ábrándozni meg csatáról... És lenézni onnan a lányokat, akiknek hosszú a hajuk, és egy csepp képzeletük sincs. Tengert se láttak még, csatából meg bizonyosan elszaladnának.

Haj, ha én egyszer ennek a Zsuzsinak megmutathatnám, ki vagyok, mi vagyok! Ha egyszer felhozhatnám ide a fá tetejére, s megmagyarázgatnám neki, milyen a tenger. Végre addig tépelődtem, míg rávetemedtem, hogy felhíjjam. Megrántotta a vállát. Minek jöjjön? Van náluk is eperfa, ezen sincs jobb eper.

- Nem mersz jönni! - vágtam oda neki. - Nagyon magas a mi fánk! - Felhúzta az orrát, és gőgösen végignézett rajtam.

- Én nem mernék oda, ahova te?

Rögtön jött. Bántam is én, ha haragból jön is. Csak fent legyünk, majd elkápráztatom.

Csak úgy kúszott, mint a mókus. Volt egy hely a fán, ahol szörnyű nehéz volt felmászni. Messze voltak az ágak egymástól. Ahányszor megmásztam, mindig büszke voltam rá, mintha várat vettem volna be. Zsuzsika már messze túl volt rajta, mikor éppen figyelmeztetni akartam, hogy ott baj lesz ám.

Fent voltunk mind a ketten. Körülnéz. Lezem a hatást.

- Ugyi - mondok -, innen messze látni.

- Né te mán - kiáltja -, az ott a mi körtefánk!

- Látod - mondom újra -, innen ellátni a föld széléig. Tudod, milyen a tenger? Hát ilyen, mint ez, csak hogy ott az mind víz. Itt meg csak a Tiszában van egy kis víz. Tudod, a Tisza éppen annyi a tenger mellett, mint a Tiszához képest, ha egy pohár vizet kiöntök, éppen annyi.

Zsuzsika roppant érdeklődve nézett egy helyre, s én azt hittem, az én beszédem az oka, hát folytattam.

De mikor a legérdekesebbet beszéltem a hajókról meg a vitorlákról meg a tengeri viharról, azt kiáltja Zsuzsi:

- A biz' a miénk.

- Micsoda?

- Az a lucernás, az a mi lucernásunk.

Bánom is én.

- Osztán belehajtották a lovakat. Édesapám, édesapám! - kezdett torkaszakadtából kiabálni, míg csak meg nem hallotta az apja.

- Mi a hé? - kiáltotta vissza.

- Édesapám! - visította Zsuzsi -, Kánya Laci belehajtotta a két lovat a mi lucernásunkba!

- Hő, a kutyafulú! Jancsi, Jancsi, hé, égy⁵ csak utána! Meg kell fogni. Ül fel a sárgára. Égy má, ha mondom, mert letöröm a derekad.

Odalent a nagy suhanc felpattant szőrin egy lóra, és kocogva ment ki a mezőre.

Beszélhettem én aztán Zsuzsinak tengerről, csatáról, ő egyre azt leste, majd a szemét kinézte bele, hogy Jancsi ott kapja-e még Kánya Lacit, s egyre le is kiabálta apjának, amit látott.

Én pedig gubbasztottam magamnak egy ágon búsan, mint a törött szárnyú veréb, s még csak azt se mertem megmondani Zsuzsinak, amit pedig be nagyon szerettem volna, hogy: „Nem messzilátó csőszfa ez, hogy itt tolvajt lessünk.”

Az igaz, hogy Zsuzsi oly szíves volt hozzám, majd megevett, amikor Jancsi befelé hajtotta a Kánya Laci lovait. Ő is leereszkedett, és ezzel búcsúzott el tőlem:

- Be jó, hogy feljöttem, most mind lelegelték vón a lucernánkat. Osztán nem is tudtuk vón, hogy ki vót.

Azóta én többé nem hívtam Zsuzsit az eperfára.

De most ő látott meg. Felkiáltott:

- Gabi úrfi!

- Na?

- Nincs lú a lucernásban?

Elvörösödtem, mint a paradicsom. De egy kis paprika is volt bennem, mert hirtelen lekiáltottam:

- Nem vagyok csőszöd.

Kacagott rá, hangosan, olyan hangosan, hogy csilingelt, mint valami ezüst asztali csengő.

- Gabi úrfi!

- Mi kék?

- Most én hívom valahová.

- Hová?

- Magát úgyse eresztik el.

- Ejhe.

- Pedig én vigyáznék rá.

⁵ Eridj rövidítése

Iszonyú dühös lettem. Ő vigyázna énám!

- Ugya hová mégy?

- A pusztára.

Meghökkenem. Ide csakugyan aligha eresztenek el. Nagyon messze van. A szomszéd falun túl, a sonkádi határon; még annak is a túlsó felin. Pedig nekünk is aratnak ott, és éppen hallottam, hogy ma viszi ki Bucsí bácsi, a harangozó a heti elemőzsiát nekik. Hirtelen merész tervem kerekedett.

- Azért is megyek.

- Gyöjjön velünk. Akkor nem lesz baja. Mondom, hogy én vigyázok rá.

- Én vigyáznék terád, te lány! - fakadt ki belőlem a legnagyobb sértés, amit lehet mondani. - De nem megyek veled, hanem külön megyek. Majd találkozunk odakint. - S kapaszkodtam lefelé a fáról.

- Hihí - kacagott Zsuzsika. - Gabi úrfi, várják csak.

- Na, mi kell?

- Jobb lesz, maradjon csak odafent a fán, oszt onnan vigyázzon rám, hogy merre megyek.

És szaladt kacagva. A gonosz. Le akartam ugrani dühömben. Onnan a fa csúcsáról. Leléptem az ágról, és lezuhantam.

Szerencse, hogy ha egyéb férfias tulajdonságom nincs is, de a lélekjelenlétemet sohasem veszttem el. Csak Zsuzsikával szemben.

Most megkaptam két kézzel a fa két ágát. Úgy lógtam a levegőben. Néztem jobbra-balra, hogy szabaduljak, s egyszerre csak érzem, hogy csöndesen hajlik az ág lefelé velem. Letörött, többől. Így értem le egy alsó hosszú ághoz, de mikor át akartam gyorsan kapaszkodni, itt is csak olyan vékony gallyat sikerült megkapni, amely nem bírt meg, de szépen lehasadt alattam, s leeresztett engem a föld színéig, annyira, hogy csak egy kis ugrás és jó nagy ijedtség lett az esésem.

Meg se ütöttem magamat.

Bucsí bácsi, a harangozó látta az egész jelenetet. A vénember, szinte megdermedve, kitért karokkal állott az ól ajtajában.

Odajött hozzám. Megtapogatózott, megcsóválta a fejét. Bütykös ujjával megtapogatta a fejemet. Azt mondta:

- No, Gabi úrfi, a fáját. Ezt jól csinálta. Emán osztán virtus. A fáját. Hitte vóna a kánya, egy ilyen pipaszár legényről. A fáját magának, Gabi úrfi.

Siettem kiszabadulni az öregnek a markából. Szaladtam nagyapámhoz elkéredzkedni a pusztára. Mert ezt a szégyent nem tűröm, amit a Szabados Zsuzsika rám kent.

Ebből harc lesz.

Hadak útja készül

Nagy hévvel-léhvel szaladtam föl a tornácra, melyet körös-körül vadszölő futott be.

Ott gubbasztott az ajtó sarka mellett egy kis széken a csatlósom - nem Rontó, a komondor, hisz ő bajtársam volt, hanem Drofti Miska, a harangozó unokája. Két lábon járt ugyan, s a Rontó négyen, de azért nem mindig tudtam, melyik a kitűnőbb elme kettőjük között.

Miska a szemembe vigyorgott, s láttam, hogy szólni akar, de én tele a magam nagy tüzével, nem álltam meg a kedvéért. Siettem be, azazhogy siettem volna, de megakasztott valami. Azt hittem, szegbe akadt a ruhám, s az rántott vissza.

Csak Miska volt. Megharagudtam, s reá kiáltottam:

- Hogy mersz te engem rángatni, te! Vigyázz, mert úgy eldöngetlek, hogy holtig megemlegeted!

Miska nem szólt, csak boldogan vigyorgott rám, s én, a nagy hetvenkedő úgy ficánkoztam a nagy lurkó vasmarkában, mint a gyík, se té, se tova.

- Mit akarsz? - kérdeztem dühösen, mikor beláttam, hogy nem szabadulok tőle.

- Megyunk a pusztára! - Miska az »ü« betűről még mindig lefelejtette a pontokat, pedig már ideje volna megtanulni legalább beszélni.

Szinte rám pirított. Lám, még ez a lomha fickó is hogy örül neki, ha nagy dolgot kell tenni. A boltba alig lehet elküldeni, az messze van neki, s a pusztára megy kétkézláb! Hát én hogyan mennék. De bizony megyek!

Már mentem volna befelé, de a Miska marka fogva tartott. Még volt mondanivalója.

- Érzed?

- Mit?

Az orrával körülszaglászott a levegőben. Csakugyan, a konyha felől sok jóféle ételszagot hozott a szellő.

- Palacsinta! - suttopta Miska.

- Hát osztán?

- De túrós!

- Azt se bánom.

- De annyit ehetek, amennyi belém fér. Megyunk a pusztára.

Most már értettem. Az én áldott jó nagyanyám ezzel az ígérettel vette rá lomha Miskát, hogy kimenjen a pusztára. Most már láttam a Miska vitézsége okát.

A nagy lógó elmondván a nagy boldogságot, ami nem fért belé, utamra eresztett, s ő maga széles vigyorgással szimatolta a levegőt, s nyelt előre is nagyokat a pompás illatokra.

Én pedig átjutva az akadályon, annál nagyobb önérzettel toppantam be nagyapám szobájába, az úgynevezett bibliothékába⁶, félrelebbentve a zöld szúnyoghálót.

⁶ Könyvtárszoba

Itt azután újabb baj ért.

Nagyapámnál vendég volt. Csötöri uram, a bőbeszédű kurátor, s az én nagyapám előtt soha gyermek bele nem kottyanthatott a nagyok beszédébe. Ez szentírás volt. Ha megtettem volna, menten agyonszúrt vón a tüskés bajuszával.

Most is szép csöndben odalopózkodtam a zöld cserépkályha sarkában álló fehér kis székbe, és rákuperodva vártam, vártam hűségesen, mikor apad ki az özönvíz forrása. Mert a Csötöri uram beszéde úgy zuhogott, hogy arról alig lehetett elhinni, hogy negyven nap, negyven éjjel előtt megálljon.

Nagyapám, Czövek Ábel hatalmas tölgyfahordó pap volt, színig tele tudománnyal, s még azon túl kicsorduló bölcsességgel. Ott ült a szobának fordulva az íróasztala előtt, iromba nagy karosszékben. Vastag, sörte bajsza alól ereszkedett le a meggyfa pipaszár, s koronként vékony szürke füstgomolyok bújtak elő. Kékes, szelíd szemeivel mindig mosolyogva nézett az emberre. Kezében nagy légycsapót tartott, s irgalmatlanul odalapította a bőrleffentyűvel a világ minden legyét. Ült, ült és hallgatott. Koronként, ha a beszélő lankadt, egy-egy kérdést eresztett meg, amivel mintha feljebb húzta volna a zsilipet, mert Csötöri uram csak úgy zúgatta utána a meséjét.

Izegve-mozogva üldögéltem a székemen. Vártam, hogy most az egyszer csuda történjék, s nagyapám ügyet vessen rám. De hiába vártam. Soha őt e világon senki emberfia nem látta még, hogy kijött volna a sodrából. Ház leszakadhatott, föld megindulhatott, Tisza kionthetett, de Czövek Ábel nagyapámnak a szeme sem moccan meg. Csak nézett csöndesen, tele humorral a ficáncoló világra. Még mennydörgő hangját is mintha kímélte volna, bár úgy tetszik, a pusztaszavával megállíthatta volna a vihart is.

Én, apró kis pont, hogy ültem ott a kis széken. Két térdemet átöleltem, és államot rátámasztva a térdkalácsomra, pislogva figyeltem a beszédre, amely egyre jobban kezdett érdekelni.

Csötöri uram most jött haza Újlakról, és arról mesélt, hogy a Tisza erősen árad. Vári fölött már olyan magas a vízállás, hogy a lábbókát⁷ elszakította, úszik a sok tutaj gazdája nélkül, lefelé a vízen. Valahol, azt beszélük, ki is öntött, és most ugyan próbára teszi az új töltéseket.

Ezeket beszélte Csötöri uram, de olyan cifra, napkeleti virágos nyelven, hogy én értettem is, nem is.

Nagyapám csak rászólt, hogy ne beszéljen bolondokat. Elkészültek az új töltések. Meg az újság se ír semmit. Hát ne járjon a szája, Csötöri, maga minden tavaszon ezt gyötöri.

- Én csak amondó vagyok, nagytiszteletes uram - szólott Csötöri uram -, hogy ha tovább is így nő a víz, megehetik a pusztán, amit aratnak. Csónakon se jutunk át a parittyási határon hozzájuk elemózsiával.

- Persze, ha így nő - mondta nagyapám. - Akkor új özönvíz lesz.

Csötöri uram röstelkedve elköszönt az én nagy örömömre. Ámbár én már kezdtem jól érezni magam. A képzeletem megindult, s egyszerre csak vízzel öntötte el a mélyen fekvő parittyási síkot... Hej, ha én ott csónakázhatnék, és... és mentésére mehetnék Szabados Zsuzsinak!

A nagyapám riasztott fel nekibuzdurjázkodásomból, a képzelődésből.

- No, fráter⁸! - szólott nagy hangon. - Hát hány hét a világ?

⁷ Tutajok sora

- Nagyapám, én is kimegyek a Bucsi bácsival a pusztára.

- Ne beszélj.

- Ha nagyapám is megengedi.

Rám nézett hamiskásan szemével, mintha keresztül akart volna nézni rajtam. Aztán elkezdte a pipát tömögetni. Végre megszólalt, egész rendes hangon, ahogy komoly emberrel komoly dolgot szokás megtárgyalni.

- Van Bucsinak elég terhe, nem vihet ölbe való gyereket.

- Én a magam lábán megyek! - kiáltottam.

Megéreztem, hogy tréfál nagyapám, s ha tréfál, akkor van reménység.

A légycsapóval odateremtett egy zümmögő fenevadat a másik szék karjához, s nagy komolyan szólt újra:

- De lekopik a lábad térdig!

- Majd kinő! - tromfoltam rá, s már az ölében voltam, a nyakába csimpaszkodtam, s kuncogtam, mint egészen kicsi gyerekkoromban. - Ugye, elmehetek, nagyapám, ugye, elmehetek, ugye, szabad elmenni?

Nagyot gondolkozott. Ötször-hatszor szippantott, pöffentett a szopókából.

- Megegy addig a muslica.

- Dehogyan esz, engem nem esz! - fecsegttem, s hetvenkedtem, milyen könnyen kibírom az utat.

- Lám, még a leányok is ki mernek menni, hallott olyat nagyapám, még Szabados Zsuzsi is kimegy. Ha egy lányt el mernek eresztetni a szülei, engem se féltsenek. Ha Szabados Zsuzsinak kicsi az az út, nekem még kicsibb. Jó is volna, hogy egy lány, egy Szabados Zsuzsi kinevessen engem, hogy én nem bírok kimenni a pusztára, mikor ő kibír.

Nagyapám gúnyos kék szemével belenézett az enyémbé, amely a csarálás alatt összevissza kalandozott. Aztán rám riadt felvont szemöldökkel.

- Hát, fráter, hogy merted megígérni, hogy kimegy!

Majd leszédültem a térdéről.

- Meg-tán-col-tat-lak! - pattogott az öregúr szigorúan. - Csak máris lányok után szaladj! Láncoshordta, a kis kokas! Menni akar, mert Szabados Zsuzska is megy. Pusztulj szemem előtt, te szoknyakergető!

Lekotródtam az öléből, s egyenesen az ajtónak, egy szó nélkül. Ostorral sem kergethettek volna ki csúfosabban. Hogy én megyek lányok után! Én, aki így lenézem az egész lánynépséget! Aki épp azért akart kimenni, hogy megmutassam nekik, mennyivel különb istenteremtés a fiú, mint a lány. Most már nem is megyek. Még igaznak találná hinni a nagyapám, amit mondott.

Nagyapám-uram még egyet zsörtölt utánam.

- Persze, most el mer indulni a vitéz. Hogyne, lányok vigyáznak majd rá!

⁸ Testvér

Már éppen félrehúztam az ajtón a lebegő szúnyoghálót, de erre sarkon fordultam:

- Énrám vigyáznak? A lányok?... Én vigyáznék inkább az egész lánykeregre!

Azzal sírva fakadtam és kiszaladtam.

Ki, ki az udvar hátuljába, a kert végére, le a Tisza-töltésre.

Ott leborultam a hosszú, kövér szálú, puha fűbe, amely szinte eltemetett, és sírtam keservesen, zokogtam a nagy sértés miatt.

Gyűlöltem az egész kerek világot s minden lányát. S legjobban Szabados Zsuzsikát, azt a piros arcú, parázs fekete szemű kis ördögöt, aki annyi bosszúságot szerzett már nekem, s aki miatt most ilyen borzasztó csúfság ért.

Dühömben sírtam, nem bánatomban. Hiszen én le vagyok fegyverezve, bosszút sem állhatok rajta! Meg sem mutathatom neki, ki vagyok, mi vagyok! Hogy? Lánnal meg nem verekedhetem! Pedig beh szívesen csavartam vón ököltre azt a szép aranyosbarna, vastag fonatú haját...

Mérgemben össze tudtam volna törni valami Herkulest. Pozdorjává törni, hogy az a lány meglássa, kivel van dolga.

Igen, igen. Ez az egy mód van rá, csak ez az egy, hogy megbizonyítsam az erőmet. Nem rajta, hanem előtte. Hadd káprázzon el a szeme! Tudom, istenem, több tisztelettel néz rám, ha meglátja egyszer, micsoda hős lappang cinege vetélytársában. Mert azt bizony magam előtt sem tagadhattam, hogy kicsiny az öklöm, nem tud nagyot ütni. A parasztyerekek fel se vették, ha vaskoponyájukon vörösre vertem az öklöm török-tatár harcban, míg nekem fájt, ha megfogott egyik-másik kamasz.

Nem való nekem az ilyen paraszti mód. Fegyvert a kezembe, kardot, lándzsát! Lovat alá, csillagos homlokú, hódas paripát, amely lerúgja a gombot a bécsi toronyról. Fényes vértet, páncélt, aranyveretű pajzsot nekem - akkor leszek én az, aki vagyok!

Hej, ha meg tudnám szerezni a mesebeli háromkantást, hogy azt megrázva egy perc alatt ércvitézzé, ezüstlovaggá, arany királyfivá lehetnék!

Erre voltam én igazán ember. A képzelődésre. Ahogy ott feküdtem a sóska kövér szárai, kíváncsi bugái alatt, azzá lett a Tisza partja, ami nekem tetszett.

S egyszerre csak, futó gondolatra, ott ficáncolt alattam a tüzes paripa a Mátyás udvarán, a bajvívó téren, a szikrázó porondon. Körös-körül díszmagyarban és tulipános kedvben bámult rám a tömeg. Fönt a bíboros sátorban, aranyhímes, ezüsfaragványos trónusán a királyné - és én mégsem az ő kedvéért toporzékolattam szellő szárnyán járó paripámat, hanem Szabados Zsuzsikáért, aki ott leleskedett meztéláb, piros szoknyácskában, bodros hajjal, a sorompó mögött ácsorogva. Ej, jól láttam; hogy hamis szemében most az egyszer igazi bámulat tükrözött...

Behunytam a szemem, hogy jobban lássam az arcát. És úgy vettem észre, most is gúnyossá lesz, és kicsinylően néz rám, mintha mondaná: „Persze, kevélykedsz most, mert nincs ellenfeled!”

Körülnézek, hol van hát, aki síkra száll ellenem. S ebben a percben fent a töltésen elbődül Drofti Miska.

- Gabi úrfi! Gyűjjék má! Nem halli, mijóta kijabálok!

Dühösen ugrok fel.

- Megállj, cseh Holubár⁹, most terajta töltöm bosszúmat!

Egy perc alatt fent vagyok a dombon, és se szó, se beszéd, neki a nagy lógónak, aki egy fejjel tetésebb nálam.

Ütöm a fejét, kaparom az arcát, rúgom, vágom, ahogy bírom.

A szeplős képű, vastag fiú azt se tudja, hova legyen a bámulattól. Lélegzethez sem bír jutni a sip-suptól. Egy darabig hápog, kiabál, rúgkapál, de aztán csak hátat fordít, s le a dombról a kert felé, mint a bivaly. Hirtelen felbotlik, lehemperedik, és meg sem áll, csak az árokban.

Mire észre tér, már a mellén állok, s rátéve jobb lábom, harsogva kiáltom:

- Legyőztelek, cseh Holubár, ismerd el.

- Jól van no - morog Miska, s leseper magáról, mint egy macskát, és feltápaszkodik.

De én nem megyek a diadalmas hangból.

- Ha kardom volna, megölhettelek volna - kiáltom. - Most mondd meg, miért jöttél!

- Hát a nagytiszteletű asszony küldött Gabi úrfi után - szólt Miska, s a port törüli szeméből-szájából -, aszonta, hogy a nagytiszteletes úr aszonta, hogy aszonta, megyünk a pusztára. Hát aszonta, híjjam enni, aszonta.

Adhat-e a sors dicsőbb jutalmat ennél egy diadalmas hősnek?

Megyek a pusztára!

Ej, most már bízom a jószerencsében, hogy Szabados Zsuzsika is meglátja, ki vagyok.

És mint a pacsirta, repültem fel az én jó nagyanyámhoz.

⁹ Nagy erejű cseh vitéz, járt Mátyás király udvarában is

Induló

A kert közepén már elébem jött az én jó nagyanyám, akihez hasonló áldott teremtés sohasem élt a földön.

Parányi kis asszony volt, alig magasabb, mint én akkor; úgy is hitta az egész világ: »a kis édes«. De édes jó asszony is volt, mindig suttogva beszélt, s mindenkinek dugott a zsebébe valami ajándékot. Öreges arcán tömérdek ránc volt, s mikor beszélt, az valamennyi mozgott. Hihetetlenül szíves, barátságos, részvevő tudott lenni. És ráadásul soha életében senkinek a szavában nem kételkedett, s minden baj, hír úgy meglepte, mintha most hallott volna olyat először; pedig hozzá járt panaszra az egész falu s a nagy környék minden szegénye.

Számtalanszor figyeltem, hogy lopott el a saját zsebéből egypár krajcárt, a tulajdon kamarájából egy kis lisztet, zsírt, szalonnát, s míg ölébe rakta a csordásnének vagy aki éppen ott volt, légyzúgásnál halkabban suttogott a fülébe, hogy valaki meg ne hallja. Azt sohasem tudtam meg, ki elől duggatja a jótékonytságot. Eleinte azt hittem, a nagyapám elől. De hiszen ő soha, de soha egyetlen megjegyzést sem tett ezekre az apró adományokra, amelyek különben is sohasem lépték túl a józan mérték határát. Később, mikor nőttem és rosszabbodtam, ráfogtam szegény kis édesre, hogy ez a modor egy kis álság volt tőle, ezzel vágta útját, hogy a telhetetlen szegények ízetlenségig ne menjenek a kunyorálásban. A biblia szavának tett eleget: ne tudja a te jobb kezed, mit cselekszik a bal, s egyúttal szerény lelke elejét vette a hálálkodásnak, köszönetésnek.

Még egy tulajdonsága volt, amely minden mozdulatából buzgott: példátlan szorgalma. Egy pillanatig nem volt munka nélkül, s most is előttem áll, amint a kert széles útján élém sietett, és közben felszedegette az úton a kötényébe a szemetet, száraz ágat, s jobbról-balról ki-kihúzott egy-egy dudvát.

Drága jó nagyanyám, jóbi szenvedéseket takargató kedves, szeretnivaló kis édes.

Hogy ölelt meg, hogy nézett a szemembe a lelkem lelkéig, mélyen, mélységes aggodalommal, részvéttel, bizakodással kérdezte, hogy igazán el akarok-e menni arra a hosszú útra. És még milyen messzire van a pusztá? És még ma vissza is kell jönni, kikötötte nagyapó, aki úgy látszik, fél az árvíztől.

Por belep, tarló szúrja a cipőmet, kiizzadok, elfáradok, napszúrást is kaphatok. S mikor mind e sok rémítés nem másította meg kedvemet, a tanácsok, biztatások, útbaigazítások. Víz az úton ne igyam! Nagyon ne szaladjak, terhet a kezembe ne vegyek! Csordát messze elkerüljek, de a disznónyáját is, mert vad állat a disznó, ha megmérgesedik! Juhászkutyától nagyon óvakodjam... Ha tengerentúlra mentem volna, akkor sem félhetett volna jobban.

Szegény, milyen messzire eresztett; és hátha még tudta volna igazán, hogy hova ereszt!

S egyszerre csak belépett a veteményeskertbe egy kis ágyhoz, s nagy figyelemmel nézegette meg valamely kalarábét, hogy lankadtan lógatja le zöld, húsos leveleit. Bizony, engem sem féltetett jobban, rajtam sem töprenghetett több szívvel, mint azon, hogy ez oktalan növényeknek mi lehet a baja.

De most sietni kellett, odafent vártak.

A szolgáló, a lármás, dolgos Trézsi már összekapta a motyót. Két csomagba; egyiket Bucsi bácsi hozza a hátán, másikat Drofti Miska. Ők már ott ültek a tornác lábján, és kanalazták a pompás tejfeles zöldpaszulyt. Bár még alig tíz óra volt, nekem is ennem kellett fülásig. Messze megyünk, megéhezünk az úton.

Nagyapám ott ült a vadszőlő hűsében, a suskából¹⁰ fonott karosszékekben, s gusztussal nézte a falatozásomat. Evés közben mind azon törtem a fejem, hogy köszönjem meg neki az engedelmet, de sehogy sem találtam meg a kíváncsós módját; öreg nagyapám ellenben folyvást kötekedett velem.

- Osztán, fráter - mondta nagyanyám megbotrántkozására -, inni való víz legjobb van a kerékvágásban.

Felnevettem rá a kanál mögül. Nagyon szerettem, ha velem incselkedett. Mindég elértettem. Ezt azonban kis édes nagyanyám világért sem tette volna fel rólam, hát bőven meg szokta magyarázni, hogy gondolja nagyapó azt, amit mond.

- Hát, amice¹¹ - váltogatta a megszólítást nagyapám -, tudod-e, hogy a legrosszabb az egyenes út?

- Tudom - vágtam vissza -, mert ha egyenesen mennénk, toronyiránt, egyenesen a Halványba jutnánk.

- Honnan tudod, te diabolus¹²?

- Láttam az eperfáról.

Az öregúr nagyokat szippantott.

- Hát aztán tudod-e, te árgus szemű, hogy a lidérc milyen színű?

- Sárga.

- Nem a, piros. Piros a szoknyája.

Elvörösödtem, mert megértettem, hogy Szabados Zsuzsi a lidérc.

- Fráter, fráter - dörmögött nagyapó -, nem jó lidérc után menni, mert a lápra visz.

- Ha neki jó ott, én se félek tőle - vágtam ki merészen.

- Ezer pozdorja meg egy marék lószemű szilva! Mind a ketten belefúltok - göcögött nagyapó. - Akkor aztán kántálhat a rektor¹³.

- Ugyan, ugyan - méltatlankodott nagyanyám, s a legnagyobb megbotrántkozás tükröződött arca ezernyi ráncából. Ő csak most kezdte érteni, hogy itt valami csintalanság folyik.

¹⁰ Kukoricahéjból

¹¹ Barátom

¹² Ördög

¹³ Kántortanító

Bucsi bácsi előállott, Miska is mellette, olyanformán cipelve önmagát, mint a kedvére megtöltött zsákot. És ott ugrándozott a Rontó is. Az okos állat túl boldog volt, hogy velem jöhet.

*Itt van a kocsi,
Pattog a Karcsi,
Talán érted jönnek*

- szólott nagyapám hozzám. - Osztán, vén Bucsi, úgy vigyázzon erre a kis harmatkirályfira, hogy baja ne legyen.

- Deiszen, nagytiszteletes uram, vigyáz ő magára; ha száz esztendőt élek, se felejttem, hogy jött ma le az eperfáról.

- Az sose elég, ha magára vigyáz - szólt nagyapám, mintha csak a pipájához beszélne. - Másra kell vigyázni!

Mint valami harang, kondult meg rá a lelke. Most is zsong-bong bennem a megütés zenéje. Ez a szó, ez a perc életemnek irányt szabott. S azóta száz meg száz kisebb-nagyobb tettemnek lett irányítója a nagyapám akkori szava.

Elkaptam a nagyapám vastag, barna kezét, megcsókoltam. Nagy csudára a szopóka is előkerült a serte bajusz alól, s oda beeresztett egy hálás, forró gyermeki csókot.

Nagyanyám sírt, mintha félig-meddig temetni vinnének, kikísért a kiskapuaajtóig, s utánam nézett az alvág utolsó házáig, ahol elkanyarodott az út velem.

Hát még ha tudta volna, hova visz az utam!

Vágytam a szenvedésre

Kiértünk a faluból, el a mohos kő mellett, a pást szélén, ahol iskolakerülő gyerekek szokták őrizni a libát végig az akácson, Parittyás felé. Vigan, könnyen lépdegeltünk. Bucsi bácsi már most is szuszogott, amin Drofti Miska röhintve mulatott. Én bámultam a világot, amely messze, messze megnyílt előttünk, s azon gondolkoztam, micsoda vakmerő dolog ezekben a kurta lépésekben bizakodni. Alig tudtam elhinni, hogy valaha elfogy előlünk ez az éktelen nagy távolság.

De bizony mögöttünk lassan egymásba olvadtak a fák, s mikor a cseri tagnál letértünk jobbra az országútról, már úgy látszott a falu mögöttünk, mint valami erdő.

Különös érzés az, gyalogolni rekkenő melegben kint a szabadban. Szántóföldek között, csillogás nélküli aranysárga búzatáblák során; lábamat fehér por rajzolta körül, olyan puha és lágy por, mint a bársony, előttem mezei légycesapat, muslicasereg szállt, mintha a szél fújta volna; arcomat néhány éles csápú mezei légy bosszantotta elverhetetlenül. Fülledt, nehéz levegő ülte meg a tájat, s gyilkos hőség volt a csúcsra haladó nap alatt.

De én éppen nem bántam sem a port, sem a legyeket, sem a meleget. Férfias önérzet fogott el. Vágytam a küzdelemre, a megpróbáltatásra. Vágytam a szenvedésre.

Mentünk, és mögöttünk gyorsan maradtak el akácvirágú garádicskórók; alig láttam meg egy-egy lila-vörös szúrós tűzrózsát a messzeségben, már utol is értük, suhogó vesszőmmel le is kaszáltam, s el is hagytam porba buktatva a büszke virágot. Úgy harcoltam velük, mintha útszéli rablólovagok lettek volna biztos váraikban.

Jó két órát mentünk egyfolytában. Meglehetősen hallgatagon. Bucsi bácsi kisbeszédű ember volt, Miska örült, ha nem kellett szólnia, én meg tele voltam gondolatokkal.

Buzgón néztem magam elé az úton, végig a sárga búzatáblák között, kivált ha egy kicsit emelkedett volt a dombhát. Kerestem én a piros kis lidércemet.

De nem látszott sehol. Persze, a piros viganót eltakarta a vetésforduló, a fehér kendőcske meg beléveszett a távol egyszínű fényébe.

Miska már kegyetlenül lihegett, még a Rontó sem bírt versenyezni vele. Minden lépten le akarta tenni már a terhét, de a nagyapja rá-rámordult, hogy várjon már a Kontyos hegyig.

Már nem messze látszott a Kontyos. A legmagasabb domb az egész vidéken. Tetején nyárfák és vadvörtefák állottak, és csábítólag híttak bennünket az árnyékukba. Megerőltettük magunkat, s a kis karaván szaporán ügetett az oázis felé.

Hiába csüggedtünk el számtalanszor a hőségben, hogy tán már sosem érjük el a Kontyost, mégiscsak beértünk egyszer. Miska a legelső fa alatt le akarta lökni a batyuját, én is szívesen lettem volna egy párton vele, de az öreg Bucsi biztatgatott, menjünk fel a vén Samu kunyhójáig, ott víz is van. Ezzel vett rá, hogy szót fogadjunk.

Végre az utolsó cél is előttünk volt. Megállottunk egy góréból eszkábált csőszkunyhó előtt. Nekem első dolgom volt, hogy elnézzek a domb túlsó oldalán. Hát majdnem felsikoltottam örömömben. Nem is igen messze ott libegett a piros lidérc! S szemembe vakított a fehér-sárga feje való kendő.

Ej, be szívesen mentem volna utánuk; ha bírtam volna, ha pajtásaim velem jöttek volna! Elfelejtettem már minden haragot; vágyaim ki voltak elégítve azzal, hogy itt küzdök én is egy ég alatt a kis hetvenkedő leánycimborával. Még a meleg se lett volna olyan meleg, ha együtt vágthatjuk a forró, szürke port.

Előkerült Samu, a vén csősz. Furcsa, kis, görbe hátú vén mókus. Úgy beszélt, hogy minden szónak elharapta a felét. Egyiknek az elejét, másiknak a hátulját, csak úgy találomra bökött ki egy-egy szótagot. Ember legyen, aki megérti.

- Korgyöt mik mángyok... - Ezzel fogadott s ez a szép mondat azt jelentette, hogy jókor jöttök, mikor én már megyek.

- Ne dünnyögj, vén vakondok - szólt rá Bucsai bácsi -, hanem adjál vizet.

- Hm! Vtók a Szszbdphják gitták. (Itt voltak a Szabados pulyák, mind megitták.)

Azért került a korsóban egy kis jó meleg lélötty.

- Jó az, bátran lehet inni - biztatott Bucsai bácsi -, ettől még senki sem kapott tüdőgyulladást.

Társaim lehevertek a fűbe pihenni. Csak én nézelődtem körül az idegen helyen. Még Rontó komám sem kísért felfedező utamra.

Egyszerre nagy bámulatomra vadonatúj, hatalmas csónakra bukkantam a domb túlsó alján. Körülötte forgács, dirib-darab fácskák hevertek, látszott minden jelből, hogy most készült el. *Itt helyben, Bőrvélyben* - mint az egyszeri sírvers mondja. (És a vers így folytatódik: *Lepett meg az örök álom - Tehát magamat ajánlom!*)

Jól körülnéztem a derék alkotmányt, amelynek csinosan ki volt eszkábálva orra-farka, elődeszkája, lapátja. Elnéztem körös-körül a mezőn. Arra lent balkézre kanyarog a Tisza, túl a töltéssoron. Mire itt a csónak a száraz dombtetőn? Mikor lát az vizet itten, ahova csak az eső jár? Akkor pedig nem csónak kell, hanem kalyiba. A vén Samut mindenki félkegyelműnek tartja, az is, ha csónakot fabrikál, mikor olyan rongyos a vityillója.

Fent aztán megkérdeztem, mire való legyen odalent a csónak. Hát mesterségből csinálta Samu. Ez az ő hivatala, a csónakgyártás. Egyebet a világ minden fizetéséért sem csinálna, de olyan idő sincs, hogy egy-egy csónakon ne farigcsálna.

- Mindenkinnek megvan a maga bolondériája - szólott fölényesen Bucsai bácsi, mintha ő maga mégis kivétel lenne, pedig ő meg drót pipaszurkálókát szokott kelleténél nagyobb számban készíteni. A fél falut ő látta el vele, ingyen, barátságból, csak egy kis ajándékot ha kapott érte, fél véka málét, jó karaj szalonnát, miegymást.

Hej, be jó dombcsúcson ülni! Olyan úri érzés, biztos, messzelátó, sokat érző szívdobbanás tölt el bennünket itt. Alattunk van az egész nagy világ, s mi csak éppen a trónussal emelkedünk fölötte. Ezt az érzést királynak lehet nevezni; a király is csak pár arasszal áll a hódoló nép fölött, mégis elérhetetlen magasságban. Melegebb, boldogítóbb, emberibb érzélem fog el itt a búzamező, rónák közepén kidudorodó emelvényen, mint a fellegekig szökellő hegycsúcson. A boldog élet közeli kisugárzása fogja el itt az embert. Lábam alatt arany búzatáblák hirdetik a föld gazdagságát.

S el-el, napkelettől naplementéig, mindenütt a föld áldásai dagadnak, mintha kincshalommal volna behintve az egész föld határa. Csak össze kell gyűjteni, kaparni, halomba szedni. És csakugyan apró, fehér emberkéekkel van behintve az egész tájék, akik, szemmel látni, milyen buzgalommal szedik össze szálanként a kincset, gyűjtik keresztbe, s parányiságuk míg elvész a végtelen arányok közt, érzik, hogy mégis ők az urak. Hatalmas urai e kis fehér hangyák az

egész kolosszusnak. A földgolyóbisnak. Nemcsak ameddig a szem ellát. Hanem a képzelet elrepülhet rajta. Körös-körül az egész földtekén.

Be sokan is vagyunk, be erősek is vagyunk, mi, emberek!

Olyan büszke voltam ebben a percben az emberi fajra, hogy szerettem volna az egészet egyetemben a keblemre ölelni.

- No, indulóskodjunk - szólalt meg Bucsai bácsi, s görbe hátát nagy keservesen feltámogatta a földről.

Ránéztem, s elkacagtam magam.

- Mit nevet, Gabi úrfi? - szólt az öreg, előkotorászva a pipáját a gatyakorc mellől.

- Azt én, Bucsai bácsi, hogy maga a teremtés koronája.

- Vagyok is - illegette magát féltréfásan az öreg -, hát még mikor éfió¹⁴ voltam! No, én se cseréltem volna el a két jó lábam akkor a sánta kókusával. De még a derekam se a görbe ficfával. Hanem hát persze - motyogott az öreg, pipáját tömögetve -, eljárt az idő, múlik az esztendő. Ugyi, Samu, hé, mi se ettük meg valaha széna helyett a szalmát!

Samu, a vén hörcsög szinte tajtékozott, ahogy felelt:

- Sziaknya, gyokénk, vagyok, mcsrélek a püspkkelse. (Eszi a kánya, vagyok én, aki vagyok, ma se cserélek a püspökkel sem.)

¹⁴ Ifjú

Itt az árvíz

Nekem, a gyerekeknek, az élet elején zavaros reményektől dagadozó fiúnak nagyon furcsa volt most ez a kis vetélkedés. Hát ezek a Samuk és Bucsik a teremtés urai? Ezek kormányozzák a beláthatatlan földi tereket s a természet erőit, akaratát ők szabályozzák?

Ide jut az ember, ahol a két öreg van, s innen indul ki - a Miskák pufók alakjából? Furcsa, furcsa. Hát mi, öreg Rontó, mi ketten kimaradunk? Hát mi kik vagyunk?

Felkészült a három ember, mert Samu is útnak eredt. A faluba ment, ahhoz a halászgató gazdához, akinek a csónakot csinálta.

Elköszöntünk, elmentünk.

A legutolsó percben, ahogy lekanyarodtunk a dombról, azt mondja az öreg Bucsí:

- Nagy a Tisza.

- Hol van?

- Ahol a - s elmutatott a fasorra balra.

Gyümölcsös és kertek nyúltak ott végig a két falu közt, azokon túl füzesek, azért nem láttam eddig a vizet, mert a fák közt bujkált. Mégis bámulva néztem most ezt a helyet.

Egész bizonyos voltam benne, hogy az előbb még nem volt víz a fák alatt, s most csobogó vízben állanak a fatörzsek, ha jól megnézi az ember, egészen a töltésig.

- Jó lesz sietnünk - szólt az öreg -, ha estére haza nem érünk, még itt fog az árvíz.

Nekieredtünk. Frissen, szaporán, hallgatva. Ki-ki maga elé bámult a földre, s cipelte terhét, csak én figyeltem.

Egy jó negyedóra múlva különös láрма hallatszott a Tisza felől. Ordítás. Emberi ordítás elhaló hangja. Ijedten állottunk meg. Látni semmit sem láttunk, a vetés közötti mély útról alig emelkedtünk ki egy fejjel. A sikoltások egyre sűrűbbek lettek. Lélegzetvisszafojtva lestünk minden hangot.

Nagy madárraj szállott el a fejünk felett, szárnyuk suhogott és verdesett. Nemsokára az előttünk levő búzatáblából is sipító madarak röpdöstek fel, s mind-mind jobbra repült. Egy-két fűrj ijedten kóválygott egy hely fölött, le-lecsapott, meg újra felrepült és visított-visongott.

Nem értettem az egészből semmit. A távolban egyre szélesebb körben újult meg az emberi jajkiáltás. Nagyon mélyen állottunk az úton, alig láttunk el a búzahalászok síkja fölött.

Lábam előtt hirtelen rezgő ropogással valami apró nyáj vágatott keresztül az úton. Szürke mezeiegerek hada. Utána jöttek nagyobb állatok: ürgék, pockok, nyulak. Rohant eszeveszettül, vágatott mind nyugatra, ugyanabban az irányban - mintha valami láthatatlan ellenség üldöznék őket...

Ekkor vágató lovas legény jött a rozson át, Győri Lajos volt, falunkbeli fiú. Sárga, mint a halál, és kimeredt a szeme, előrehajlott a ló nyakán, s vágta, ütötte, vágta.

- Hé! - ordított rá Bucsí báty. - Hé, te fiú, árvíz?!

- Árvíz! - üvöltötte. - Jön az árvíz! Átszakasztotta a töltést.

Azzal ész nélkül vágatott tovább, lekanyarodva az úton.

- Ne hagyj itt - harsogta torkaszakadtából az öreg -, vidd legalább haza Gabi úrfit!

Az nem is ügyelt ránk, lehaladt a mély úton, s ment visszafelé, mint a fergeteg.

Az öreg Bucsi megtántorodott, egyet fordult, s úgy állott meg a föld felé hajolva, levegőbe markolászó kézzel, mint aki elszédült.

Miska, ahogy ezt látta, féktelen ijedséggel kezdte rá a halálos ordítást. Reszketett és táncolt, és képéből kikelt az iszonyú félelemtől.

Csak én maradtam meglehetősen nyugodt. A lelkemet ugyan szorította az ismeretlentől való aggodás. Rám is hatott társaim névtelen rémülete, de azért nyitva maradt a szemem, mert nem láttam a szép, boldog és ragyogóan vidám természetén jóformán semmi változást.

Egy pillanat múlva megláttam.

A szelíd búzavetés a távolban meghajlott, s felénk dőlt, s egyszerre csak szürke, lassan kígyózó víz csillogott a szálak közül felénk. Ezekben futott le a barázdákon az első vízcsordulás, mint mikor a kapu alatt kiöntik a dézsa vizet, s az a mélyedésekben szalad le a szekérútra. Ez is úgy volt.

A két ember, aki eddig majd összerogyott reszkető ijedtségében, most egyszerre vágatni kezdett lefelé, azután vissza, amerre jöttünk.

Egy szempillantásra láttam, hogy oktalanság! Az út arra egyre mélyebb, ott lepi el leghamarabb a víz a helyet.

A hadvezér vak bátorságával kiáltottam rájuk:

- Hej, ne arra! Ott belefűlnak! Erre, erre, utánam!

A két emberi teremtés megfordult felém, s éppolyan vak oktalansággal, mint ahogy oda-eredtek, visszafelé törtettek hozzám.

Megérezttem, hogy felelős vagyok most ezeknek az életéért.

Bevágtam a jobb oldali búzatablába, mert egy villanásra eszembe jutott, hogy már jöttünkör megfigyeltem, hogy magasabb az, mint a többi hely, valamint azt is, hogy mély árok vezet benne, amelynek töltése egész a Kontyosig megy.

A kutya előttem szökdelt, a két eszeveszett teremtés hátam mögött fűjt, lihegett.

Mihamar felértünk a csúcsra, a hely legmagasabb pontjára. Egy percre megállottam tájékozódni. Kelet felé vízben úszott a vetés, csak a kalászfekék állottak ki a vízből, s szinte diadallal kiáltottam az út felé mutatva:

- Mondtam, ugye mondtam, ott már víz van!

Az egész völgyteknőt, amerre jöttünk, víz borította. S a vízben egy lovas legény küszködött az árral, amely nyilván szemben jött rá.

A vénember vállamra tette reszkető kezét, s olyan síró, kétségbeesett hangon suttogetta, rekedt lihegéssel:

- Ments meg, szabadíts meg, fiam, vezess ki innen! Segítség, segítség! - ordította végül.

Megborzadtam. Így csak az Istenhez lehet rimánkodni. És nagyapját látva Miska is elém állott, és eltátott szájjal ordította:

- Segítség!

Még arra sem volt idejük, hogy eldobják a terhet a hátukról. De most, hogy egy pillanatra megpihentek, mindjárt arra gondoltak.

Csak énnekem maradt rendben a lélekjelenlétem. Egy szempillantás alatt tisztában voltam mindennel. Vissza kell jutni a Kontyoshoz. Ott a magas dombon bizonyosan nem ér el a víz. De tán napokig ott leszünk, s ha az ételeket nem hozzák, mi lesz?

Parancsoló hangon kiáltottam rá a vénemberre, aki terhének köteleit bontogatta, görcsösen remegő ujjakkal.

- Fel a tetőre, a tetőre, a dombtetőre - kiáltottam -, de hozzátok az ételeket is, mert éhen halunk!

Ez hatott. Egyszerre abbahagyták a boncirálást, s még inkább magukhoz szorították a hátukon levő batyuk kötelékét.

Messze a pusztá felé vízben tükrözött a napsugár. Víz, víz mindenfelé. S víz alatt van a síkon minden a világon. Amerre kicsit lejtős volt a föld, csak a mélyebb területek vízben, s a vetés is félig ázott, mint az újévi búzacsíra, amit tányérba vetnek, s a vízből hajtanak ki a szép zöld szálcscák.

Hirtelen, mintha villámfényben meglát az ember a sötét éjszakában mindent, de csak arra tud figyelemmel lenni, ami legjobban féltett kincse, felkiáltottam:

- Hát Zsuzsika?

Lábaim földbe gyökereztek, s arrafelé néztem, az ákácok felé. Ha elérték, jó, akkor semmi baj, akkor már valahogy megmenekülnek ők is, csak persze az ákácra nehezebb felmászni, mint az eperfára, magasabb a törzse, mert minden tavasszal felnyesik, úgyhogy olyanok, mint a pálmafák. Ilyen fára még én se tudnék felmászni egykönnyen, hát még egy lány, akinek szoknyája van, gondoltam. De titokban úgy sejtettem, hogy Zsuzsika szoknyájában is könnyebben mászna fel, mint én a híres kurta nadrágomban. De mit okoskodunk: érte menni, érte menni!

- A csónakot, a csónakot! - sikoltottam, s futni kezdtem a csónak felé, utánam Rontó. Az árkot kerestem, mert az árok partja még egy darabig ki fog állani a vízből, az árokparton fel a dombra, a dombon van a csónak, a csőszkunyhónál.

Az én embereim pedig utánam.

Még a víz nem áztatta fel az árok partját, száraz lábbal futottam elől s utánam a kis karaván, mint Mózes, vezettem őket át a tengeren; mert csudálatos, bármerre is futottunk, már megelőzött a víz. Úgy bukkant fel a fű közt, a kukoricás buckói közt, a tengeriszálak tövében lerakott kis kupacok között, mintha valami láthatatlan forrás éppen felbuggyant volna. És míg én folyton rettegtem, ismeretlen félelem kergetett, a két követő úgy jött utánam, mintha az Úr angyala vezetné őket; semmi aggodalom nem volt bennük, csak jöttek a biztos úton. Az öregember, Bucsó bácsi a tépett kis bajuszával, ijedt szemeivel úgy bukdácsolt nyomomban, csaknem minden lépésnél felbukott. Folyton suttopta:

- Uramisten, segíts meg, uramisten, segíts meg!

És meg is segített. Az árok partja csekély kanyarodással a Kontyos domb tövéig vezetett bennünket.

És mi vágattunk, vágattunk, gondolkodás nélkül előre. Már el is felejtettük, mióta jövünk, s még mindig messze a domb. Közben valami igen csekély lejtő került elénk, jaj, itt már fel volt ázva az ároktöltés, sárban kellett lépegetni, ragadós sárban húztuk a cipőt, alig bírtam kihúzni,

ha beleléptem a következő nyomba. Igen, s menni kellett, mert ha visszanéztem, láttam, hogy mögöttünk már összecsapott az ár.

Most is belefájl az agyam s a szívem, hogy ezeknek a perceknek a félelmét újraélem.

De ha arra gondolok, hogy elveszítette az öreg Bucsi a fejét, mikor a vizet elértük, még jobban felrettenek, mi lett volna, ha én is utánaszédülök, s mint öreg emberre, rábízom magam.

Végre kijutottunk a veszedelemből, elértünk az ígért földjére, a biztos magaslati száraz talajra. Már nem kellett az utánunk lopakodó; nyúlós, nedves kísértettől félni, s akkor mindhárman csak úgy lerogytunk, még a Rontó is lihegve hasalt mellém.

Aztán szinte hason csúszva tovább, míg csak fel nem értünk a Kontyos domb tetejére. Csak itt voltunk biztonságban.

Öreg Bucsi bácsi nagyot nyögött, nagyot fűjt, s lekanyarította a hátáról a batyut, s ledobta a csöszkunyhó ajtaja előtt. Akkor összeütötte a két tenyerét, ahogy a port vagy evés után a morzsát veri le máskor, s felsóhajtott.

- Hogy a méndergős rántsa meg... azér... nem adnám egy pofa bagójér, hogy mán itt vagyok!

Ellenállhatatlan furcsaság volt a hangjában, a mozgásában, s elkezdtem rá határtalan kacagni. Ideges félelmem hogy elmúlt, a másik végletbe estem, s lehemperedtem a földre, úgy kacagtam.

Ellenben Miskának nem volt érzéke a humor iránt, leguggolt, ahogy hátáról ő is letolta a batyut, s rátámaszkodott fél kézzel a földre, másikkal a saját térdére, s elkezdett sírni, de oly ríva és oly keservesen, de annyira szívszaggatóan s bömbölve, mint egy bivalybornyú tudna sírni, ha tudna.

Erre én is felocsúdtam.

Felállottam, a nagy vadkörtefa alá mentem, hiszen csak az imént hűsöltünk itt, s micsoda változás. Elnéztem a tájat körös-körül, hogy néhány perc alatt hogy átváltozott.

Látni lehetett, hogy amonnan, északról egyre vastagabb tömegben árad lefelé, délre az ár. Sötétszöke mélytenger volt ott már, s az volt a borzasztó, hogy az a táj magasabb volt, mint a mező többi része. Tehát magaslatról jön az árvíz. Már újra visszanyerte minden hatalmát rajtam a rémület: víz alá kerül itt az egész világ, talán még a Kontyos is. Csak ennyi kell, egy ijesztő kis gondolat, s az emberi test azonnal elveszti a fejét és a lélek az önbizalmát.

Csak néztem a tengert. Mennyit ábrándoztam rajta, s tessék, itt van egész félelmességével.

Nem kék, hanem fehér. A nyáron azt mesélte egy katona, hogy mikor az olasz tavaknál volt, ott olyan kék a víz, hogy ha az evedzőt kiemeli belőle, kéken cseppen le, mint mosásnál a kékítő. Itt most azt mesélhetné, hogy olyan fehér volt az egész nagy magyar tenger a búzaföldeken, hogy az evedzőről tiszta fehér tejcseppekben csurgott le.

Az a haragos kék tenger olyan hullámokat vert, mint egy-egy emeletes ház, itt ez a szelíd, tejfehér tenger oly csöndes volt, alig lehetett szemmel látni mozgását. És mégis ez volt a félelmes. Sose féltem én a másiktól, a kék Adriától, úgy éreztem, tehetetlen dühében tombol, mert nem árthat. Ez az ártatlan arcú magyar tenger iszonytatóan félelmes volt: jön és elnyel.

Megláttam a csónakot.

Ó, már semmi baj: ezen fogom megmenteni az én Zsuzsikámat.

Árvízi hajós

- Bucsí bácsi, gyerünk.
- De gyerünk ám, kis vezérem, de még szaporán, haza.
- Azt én mondom meg, hogy merre megyünk.
- Ejha!

S Bucsí bácsi rám bámult. S láttam, hogy úgy nézett rám, mint valami kisgyerekre. Bezzeg nemrég, mikor megtérítettem a jó útra, úgy nézett rám, mint valami felsőbb szellemre, holmi égi angyalra. Most már megint gyerek lett neki belőlem?

- Tudja, hova megyünk?
- Há?
- Csónakba.
- Ühöm, azt igen, értöm.
- Innen menni kell, mert ha az árvíz majd idejön, ezt az egész Kontyost elborítja.

Bucsí bácsi körülnézett, s nagyra nyitotta a szemét.

- Mán azt csak nem törszi.
- Fontos, hogy mi a csónakban ülünk.
- Bia fontos, de még kilós is - morgott az öreg. - Mázsás dolog.

Avval nekilátott újra a csónaknak, és megvizsgálta alaposan. Nem lelt benne hibát. Csak egyet, nem volt evezője.

- Most hun vegyünk evedzőt? - morgott az öreg.
- Nézze meg a csőszházban.

Az öreg megfogta a fejét.

- A biz a - mondta, s már ugrott is a nagy csizma a kunyhó iránt, de még volt érkezése, hogy közben a drága málészájú unokájának a fejére egy barackot nyomjon - No, te lószemű - mordult rá -, neked ilyen nem jutna eszedbe, te tulok.

Drofti Miska jó barátom csak eltátotta a száját, s nem sokat beszélt, csak megvakarta a nagyapja bütykös ujjának a helyét a búbján.

- Ne bántson mindig - duzmaszkodott, és törülgette szemét, száját, minden összefolyt az orcáján.

Az öreg a kunyhó ajtajából vissza se nézett, úgy morogta:

- Bánt téged a jóisten, a mindig bánt, hogy ilyen bambának teremtett. De engem is bánt, mert e meg be van zárva.

S nagyot ütött a kunyhó ajtajára, s meg is rázta.

- Verje le a lakatot - kiáltottam rá, mert úgy éreztem, jogom van ebben a percben felfüggeszteni a tulajdon szentségét. Élet-halálról van szó, s nemcsak az én és a mi életünkről és halálunkról, hanem valami nagyobbról és fontosabbról, amit azonban nem mertem volna kimondani.

Még én akkor igazán nem tudtam, hogy nem illik az emberek orrára kötni, ha egy fiú egy lány után gondol, mégis visszatartott valami, hogy még csak célzást se mertem tenni arra, hogy hiszen az én egész okosságomat s vezető erőmet az a nagy gondolat adta, hogy Szabados Zsuzsikát meg tudom menteni, ha a csónakot megszerzem.

- Hő, nem leszek én betörő - mondta Bucsí bácsi, aki a nagy veszélyben megtalálta, amit el sem vesztett, a humorát -, mer a nagy vétek volna.

Evvel nekilátott a munkának becsületesen, ácsmester módjára. A kunyhót csak meg kellett rázni, szétment az. Egy perc múlva már akkora rés volt az oldalán, hogy egy ember beléphetett rajta.

- Lakatot nem török fel, nem vagyok betörő - mesélt közben az öreg. - Nem, nem, olyan elvetemedett istentelen bűnös nem vagyok, még az árvízben sem. De hát arrul nem tehetek, hogy ha a szél elfújja ezt a kulipintyót. Mér nem csinálták meg jobban... Ugye, ott vót a Halásztanya is, pég az a vármegyei uraké vót, mégis abbúl is elvitte az árvíz még a perzsaszőnyeget is... Pedig annak se törték fel az ajtaját...

Csak néztem, hogy nyugtatja meg a lelkiismeretét az öreg bűnös, és kacagtam rajta, mikor kihoz négy darab jól megcsinált evezőt.

- E jó lesz - mondta -, mer e nagyon jó lesz. Mer e nagyon szükséges ilyen időbe. Mer hát, Gabi úrfi, tuggya, a csónak, ha evedzője nincs, még ladik nevet se érdemel. Tutaj az csak ilyenkor, vagy akár egy ajtó, ha úszik a vízen. De hát még annyit se ér, mert a tutajnak elég egy rúd is, hogy az ember továbbtoszogassa, de ha csónak, a part üsse meg, akkor legyen neki evedzője! Mégpedig négy! Úgy takaros egy készség¹⁵, ha négy evedzője van neki.

Még arra is volt ideje, hogy a lefeszített deszkákat visszaállítsa a kunyhó oldalához, mer nagyon rendes ember volt! Meg is mondta:

- Rendes ember vótam én világéletembe! Ha én lopni mentem, én mindig eltakarítottam a nyomokat.

Ezen nagyon lehetett kacagni. Hogyha ő lopni ment.

- Ezt magának is kommandálom, Gabi úrfi. Tanújja meg.

- Már ilyet nem akarok tanulni.

- Nono, sose lehet tudni, mikor minek veszi hasznát. Lehet még magából olyan nagy úr is, akire mások rábízzák a pénzüket.

Ha nem tudnám, hogy az öreg milyen tréfálós nyelvű, még ma is megrónám, hogy ilyenekre tanította a gyermekeket. Mivel azonban akkor is oly hunyorgatással és kacsingatással mondta, hát akkor is nagyokat nevettem rajta.

- Aló, befele - szólt. - Félóra múlva otthon vagyunk.

- Ne, nem, nem! - kiáltottam. - Nem haza megyünk!

- Hát hova a pokol fenekére?

- Menteni - kiáltottam -, menteni!

- De kit?

- Nem tudja, hogy Szabadosékat ott kint érte a víz?

¹⁵ Fölszerelés

- Azokér nem megyek - s elnézett arra lefelé, délre. - Mán azoknak nem csónak kell, legfeljebb a Szent Mihály uramatyám lova.

- Utánuk megyünk, s megkeressük őket.

- Mondom, elapatkóltak már azok.

- Nem! Isten őrizz! - sikoltottam. - Zsuzsika okosabb is, erősebb is nálam, az biztosan felmászott az ákácára.

- Akkor meg jó helyen van, ott elkuruttyolhat. Ha meg nem tetszik neki, ússzanak ki. Jöjjön csak, Gabi úrfi, jöjjön csak, szaporán befele.

- Nem megyek - s megismételtem: - Nem megyek. Ha maga engemet cserbenhagy, hagyjon cserben. De én nem hagyom el, aki rám van szorulva.

- No, ne bolondozzon az úrfi. Nem tréfa ez! Mit gondol?

- Nem megyek!

- Akkor micsinál?

- Itt maradok, s ha megtudom, hogy Szabadosék elpusztultak, pusztuljak el én is.

- Ne beszéljen bolondokat. Maga más. Azok csak olyan parasztpuják, de magáért számolni kell a tiszteletesurunknak. Jöjjön be a csónakba.

- Nem megyek.

- Hát mit akar?

- Meg akarom menteni Zsuzsikáékat!

- Ugyan, ne verje a fejét falba más miatt, ne ugorjon a tűzbe, mikor nem muszáj, ne fëjjen, nem fül a vízbe, aki kötélre termett! Jöjjön be!

- Nem megyek!

Bucsi bácsi látta, hogy velem nem boldogul. Egyedül pedig nem indulhatott el, engem igazán nem hagyhatott ott. Én ezt akkor még nem tudtam, de most már tudom, hogy az állásával játszott, mert biztos, hogy az én mérges nagyapám kipenderítette volna a harangozói hivatalból, ha engem ott hagy. Így meg volt fogva az öreg, meg azonfelül talán le is volt egy kicsit kötelezve, mert bizony ha én nem vagyok, ökelme azóta úszna az árban, nyelné a sarat, ha meg nem fült volna már a békahivatalban.

Most megint észbe kaptam:

- Nem mer maga, azért akar hazasietni. Nem mer elindulni az árvízen, fél a víztől.

- Én? Ettől a pocsolyától? - morgott rám mérgesen, mint egy komondor. - Mónár vótam valaha! Értek én a vízhez. Nem az ien sárlétül, de még a tisztai forgótul se félek!

Már csak sárvíz volt neki, pocsolya, a magyar tenger egyre haragosabb tükre.

- Akkor vigyen, ahova mondom.

Csak most kezdtem rájönni, hogy hiszen nekem jogom van parancsolni is ennek az öregembernek. Én még eddig soha életemben nem parancsoltam, mindig olyan voltam, mint egy kis árva, akinek semmi jussa kinyitni a száját. De hogy én Szabados Zsuzsikát otthagyjam az ákácfa tetején, csak azért, mert a vén harangozónak nem akaródzik érte menni, ilyen már nincs: úgy felpaprikázódtam, mint egy kis kakas.

- Tuedott utánam jönni, mikor magát mentettem meg a veszedelemből? - ripakodtam rá. - Akkor féltette az életét, most meg nem szégyelli magát, hogy gyáván megfutamodik?

Azt se tudom, hol szedtem a hatalmas szavakat, de az biztos, hogy az öreg nagyon meg volt már hippanva, mint a kerítés alatt a tyúk, ha meg akarják fogni.

- No, gyűjlik hát, a teremburáját ezeknek az uraknak. Még csak annyi, mint egy csű tengeri, már parancsolni tud!

- De azt csinálja, amit mondok!

Az öreg rám nézett, s én megértettem, hogy de most már nem jó lesz sokáig vitatkozni vele, mert kezd haragos lenni a szeme tájtékja.

Igen ám, de most megint valami furcsaság történt. Most meg Miska kezdte rá a bömbölést, hogy ő nem ül bele a csónakba, mer ő fél.

- Itt maradsz! - ordított rá a nagyapja.

- Nem maradok - bömbölt ez vissza. - Mer magamba meg még jobban félek!

- Akkor gyűsz!

Evvel el volt intézve az egész dolog. Többet ügyet se vetett a fiúra. Egyedül berakta a csónakba az elemózsiát meg az evezőket, aztán körülnézett utánunk.

Hősiesen, de imbolyogva léptem be a csónakba, s jó sáros lett a hátul maradt cipőm, amely nyakig belemerült a vízbe. Miska kapott egypár szelíd nagyatyai tanítást úgy balkézfelőli módra, s ő is bebukott végül is a csónakba.

- Fogd azt az evezőt! - ripakodott rá a nagyapja, s ő meg fogta, s odaült a csónak farába, hogy majd kormányoz.

Látszott rajta, hogy ért egy kicsit a dologhoz, de kicsit. Csak nem volt gusztusa ilyen nagy tál vízhez.

A víz ott csobogott a csónak alatt, kedvesen vagy mérgesen locsolta annak a hasát, nem tudom, de szakadatlanul locsogott s csacsogott.

- Már szél lesz, ez annak a jele - mondta Bucsí bácsi. Én a csónak oldalára ültem, mert nem volt ülőpad, még, úgy látszik, nem volt teljesen kész a csónak. Ahogy az öreg Bucsí visszapillant, csak elkiáltja magát:

- Hát e hova lett? Ez a puja! Miska!

Hát nincs a helyén. Senki sem ül a kormánynál.

Hirtelen én se tudtam, hova lett, mert az én eszem se járt azon, hogy Miska pajtás mit csinál - de a rejtély hamar megoldódott, mert egy csónakban igen nehéz bűvöcskát játszani. Miska koma ott hevert a csónak fenekén, és senki se tudta, mért.

- Mijja?

Miska nem várt kézbeli segítséget, magától feltápászkodott, s csak nézett vízesszemű kis látókáival a szeplős arcából. Hát elvesztette a boldogtalan az evezőt, csak úgy kimászott a keziből, mikor kormányozni akart, s ijedtébe lebukott, és egy újat akart venni, de nem merte megmozdítani, mert a nagyapja csizmája rajta volt, s tudta, hogy a csizmanak igen rossz, árulkodó természete van, s ha ő megmozdítja az evezőt, az a csizma rögtön bejelenti a nagyapónak.

Vártam, hogy mi lesz, és a Rontó is várta. A Rontó kutya ugyanis ott ült, a fejét az ölembe hajtva erősen lihegett, nagy piros nyelvét kilógatva. Neki is nagyon különös volt az egész világ, mert születése óta nem látott ilyet. Szemmel látható volt, hogy nem tetszik neki a dolog ilyenén állapotja.

Miska, mondom, nem kérte magát, felcihelődött, és egy új lapátot kacsmurva, visszaült a helyére, a csónak leghátsó részébe, s élire fordítva a lapátot, beleeresztette a pocsolyába.

Nem kellett itt evezni, inkább tolni kellett a csónakot. Miskának kis idő múlva ki is kellett szállani, és lábolva kormányzott. Hátulról nyomta a csónakot előre. Jó sokáig kellett így cancékolni, míg egy kicsit mélyebb vizet lertünk, amelyben már Miska derékig állott. Ahogy merült a csónak a vízben, úgy dobálta le magáról a ruháját. Persze minden csuromvíz lett, mire berakta a csónakba. De a csónak jónak látszott, mert az volt az első vízcsöpp benne, amit a Miska ruhája hozott bele. Csak kevesen voltunk a nagy csónakhoz. Húszan is elfértek volna benne.

Körös-körül állott a búzkalász. Én akkor még nem voltam tisztában azzal, milyen kár, hogy megsemmisül az egész termés. Nem az búsított el, hogy mit eszünk a télen, de mégis szomorúnak láttam a búzkalászokat, ahogy nyújtogatták fejüket a vízből a csónakunk felé. Mintha mind a száz szemükkel segílyt kértek volna, segítség után nézdelődnének. S azok a vékony nyakak, amint kiáltottak a víz tajtékos színén: Irgalom, irgalom! És a pipacsok, hogy elázott szép piros arcuk a szennyes vízben. A szép pipacsok szárazon fürödtek a tengerben.

- Előre, előre! Siessünk!

Néhány perc múlva ott voltunk, ahol szembetalálkoztunk az árral, ahol megfordítottam a kis sereget. A mi áldott gyalogösvényünknek, az árokpartnak már nyoma sem volt, most már nem tudnánk többet azon visszazarándokolni az élet hegyére.

- Toronyiránt az ákácfa'knak, Bucs' b'csi - adtam ki az inkább rémült, mint parancsoló utasítást.

Bucs' b'csi most nem tréfálódzott, kisebb gondja is nagyobb volt annál. Mérgesen húzta a lapátot, és haladtunk valamerre, reméltem, hogy az ákác'os felé, de nem láttam, merre is lehet a hely. De boldog volt a szívem, segítséget viszek Zsuzsikának! De nem az életének örültem, hanem büszke voltam, hogy most az egyszer mégiscsak én vagyok, aki felül van. Rám fog hál'asan pillantani, s én gögösen kézcsókra nyújtom a kezem. Köszönd meg, hogy élsz, s már kuncogva kacagtam is. Ejha, micsoda hál'asnak kell lenni ezért Zsuzsikának!

Táv'olról, érthetetlenül z'sivaj, lárma, sikoltás hallatszott. Nézem, egész kis sziget. Fák tetején csomó ember. Férfiak, asszonyok, fiatalok. Valami mezei munkán lephette meg őket az ár, kendőt lobogtattak, kiabáltak, és bizonyára a mi figyelmünket akarták felhívni, mint a hajótöröttek.

De én megijedtem, hogy ha felvesszük őket, elveszik a csónakot. Megvallom, ez volt az érzésem, s eszembe sem jutott, hogy az életüket féltsem. Ha ezek mind beülnek a csónakba, akkor dehogyis jönnek Szabadosékért, inkább jó, ha ki nem tesznek bennünket valahol.

- Visz a víz! - mondta Bucs' b'csi.

Nevettem, mert azt hittem, ő is úgy okoskodik, mint én, hogy vigyázni kell, hogy el ne veszítsük a vagyont.

- Oda nem mén fel a víz - intett feléjük, s közben míg megnyugtatta magát, egyúttal mutatta, hogy az árvíznek olyan sodrába kerültünk, hogy egymaga nem bírja tartani a ladikot.

- Visszajöväünk!... - sikoltoztam a kétségbeesett várakozók felé, de azokat nem nyugtattam meg.

Láttam, hogy nem értik a saját lármájuktól, s egészen meg vannak háborodva, hogy nem megyünk értük az üres csónakkal. Még meg is rémültem a saját kegyetlenségemtől, s már kész lettem volna ellenkező parancsot adni, hogy csak evezzen értük Bucsí bácsi, mikor hirtelen rettenetes dolog történt.

Elkezdett peregni csónakunk, mintha valami brugattyú lett volna, pergőcsiga, amit zsinórral pergetnek. Valami forgóba kerültünk, s most végünk. Lám, az Isten büntetése, hogy, nem mentünk a katasztrófába kerültek segítségére. Miska kezéből kicsavarta a víz az evezőt, s most már a másodikat veszítette el a fiú. Mire megláttuk, már száz lépésre volt tőlünk, s az is úgy forgott, mintha az ujjá közt pergette volna valami vízi sellő. Percek alatt száz meg száz lépést futott velünk a csónak, s mi csak arra vigyáztunk, hogy ki ne forduljunk a sárlébe. Én magam is lecsücsültem a csónak fenekére, s ugyancsak megdöbbenve lestem a perceket.

Ahogy végre szétnéztem, már alig lehetett látni a segélykérők szigetét.

- No, most nekünk megesett - mondta Bucsí bácsi, s megtörülte a homlokát.

Már valahogy kikerültünk a forgóból, kihajított magából. Láttam, hogy a sárlének a becsülete nagyon megnőtt az öreg előtt. Tekintetes pocsolya lett a pocsolya, ha nem nagyságos tó uraság. Vagy éppen excellenciás tenger.

- Vii-gyázz!... - kiáltottam hirtelen. Már megint hamarabb parancsoltam, mint végiggondoltam volna a dolgot. Az embert az ösztön gyorsabban kormányozza, mint az ész.

Csonka fatörzs állott előttünk sorban, egy sorozat. Az ár, láttam, nekirepíti a csónakot.

- Balra!!!... - sikítotztam.

Bucsí bácsi is vette már észre, majdnem későn, s feszítette a lapátot, hogy elmellőzze a levágott fákat. Menthetetlenül izzé-porrá tört volna a csónakunk, ha nem sikerül. Utánanéztem a fáknak, ahogy elhagytuk a vízárban, mely úgy kanyargott most velünk, mint a Tisza partjai közt. Úgy láttam, mintha a fáknak csak a csúcsa állott volna már ki, s rettenetes rémület ütött ki rajtam, verejtékkel és remegéssel: a Zsuzsika fája is így merül a víz alá?!

Néztem arra, néztem, amerre az ákácfasat sejtettem, s elfacsarodott a szívem. Ki tud tájékozódni ebben a szokatlan világban? Éjjel is, az ember rá sem ismer a saját udvarára sem, hát még az utcára vagy a tájra. Éjjel is idegen árnyak suhognak a holdfényben, most is az árvízben szellemek gonosz kacagása hallatszott, és szellemek gonosz színei villóztak. Pár perc alatt messzebb szaladtunk Zsuzsikától, mintha a Kontyoson vártuk volna meg, míg feljön érettünk a vízár. S még egyre hajt az ár. Eszeveszett gyorsasággal. Miska mint kormányos mit sem ér, s az öreg egy evezővel nem bír.

Ismét dombok felé közeledtünk, ott újra népek, kiáltanak. Ha mi oda mehetnénk, ahová akarunk! Nekik is látni kellett, hogy hiába küzd az öreg, a víz az úr.

Más dombon szőlők s alatta gyümölcsös. Az ár, mint megsuhogtatott parittyá, odarepít egyenesen a fák közé. Végünk.

- Balra! - kiáltok kétségbeesetten, újra.

- Kámpec - hörög az öreg. - Kámpec má nekünk!

Az áradat éppen a dombsor alatt fordult el, s minket úgy elsepert, mint egy pelyhet. Kézzelelérhettem volna a szélső fát, ami agyoncsaphatott vón, de elvitt a víz a legjobb irányba, magától balra fordította a csónakunkat, magunk se kívánhattuk volna jobban. Még a dombon levők is felsóhajtottak, hogy megmenekültünk.

Soká mentünk az árban, míg ismét forgóba nem értünk, az megpörgetett alaposan, s kicsapott az árból, úgylahol a búzakereszteken állottunk meg, most már végleg.

Mintha az ördöghintáról szállottunk volna le, úgy zúgott a fejünk, s az a rémület, az a kétségbeesés! Jó időbe telt, amíg kifújtuk magunkat, s szólni jött kedvünk.

- No, Gabi úrfi, maga osztán elvezérelt engem! A pokolnak legyen vezére, nem nekem! Maga nélkül ott ülnék a Kontyoson, s pipálnék kedvemre.

- Azóta úszna - mondtam lihegősen - a Kontyos alatt. Nem a csónak forgatná, hanem úgy vinné a víz, mint a tuskót!

Az öreg megcsóválta a fejét.

- Hásze az is igaz - mondta később, s megtömte pipáját.

Aztán csöndben voltunk, csak Miska sírt a csónak fenekében elnyúlva. Már volt víz a csónakban. Az ár sokat bevert, de ő nem törődött vele, úgylis csuromvíz volt, s a fenekén a víz meleg.

Rontó bámulatos volt az egész idő alatt. A legnagyobb veszélyben meg se pisszent. Ült keményen, s hozzám simult, és tátott szájjal, liffigő nyelvvel csak várta, mi lesz. De hogy most megállottunk, elkezdett üvölteni, vonítani, sírni. Most jött ki szegényből az izgalom.

Csak most értettem meg, mért énekelt Rontó kutyám. Ahogy a szél fordult, hozzánk csapta a távoli énekszót. Gyerekek énekelték, hogy Isten áldd meg a magyart. Ezeket hamarabb hallotta meg a jó kutya, s már válaszolt nekik. Ki tudja, talán részvétét fejezte ki.

- Segítségért énekelnek - mondtam halkan. - Menjünk hozzájuk! Gyerekek!

- Örülök, hogy itt lehetek - szívta a pipáját az öreg.

Vérfagyasztó visítás.

- Elérte őket a víz!... Megfúlnak a vízben a gyerekek. Odavesznek, ha nem megyünk.

Az öreg megvakarta a fejét a kalap alatt.

- Hájsz az igaz, egy életünk van, avval is az istennek tartozunk. Hát csak mennyünk, no.

Megnyomta az evezővel a földet a víz alatt, s a csónak kilibbent.

Bokrétavirág

Most már csak arra ügyelt az öreg, hogy vissza ne kerüljünk a víz árjába, ha már egyszer szerencsésen kimenekültünk belőle. Inkább a sekély vízben kínlódott előre a csónakkal.

Valami árok került alá, azon szépen lehetett előrejutni.

- Vedd azt az evezőt - reccsentett rá az unokájára -, de megfogd a végét, már kettőt megettél, ha ezt is elveszted, utánaküldelek.

Miska elővette a csónak fenekéből az utolsó evezőt, s hozzáfogott segíteni a nagyapjának.

Én csak azon reménykedtem, hogy minden lökés közelebb vitt a kétségbeesett siránczókhöz. Nemsokára fel is tűnt egy forduló után egész tucat gyerek egy kisdud dombon, melyet éppen készült elnyelni az ár, már ott locsogott a víz a mezítelen lábuk alatt. Kis libapásztor fiúk s lánykák voltak.

Micsoda örömmel fogadtak! Kacagó bokréta lett a síró-rívóból. Csónakunk odacsúszott eléjük, de egy jó hajításra meg kellett állni, mert a szelíd lejtőn nem tudott feljutni. De hozzánk lábaltak ők, csak két-három egészen kicsi akadt, akik nem mertek a vízbe bejönni, ott sírdogáltak, vagy torkukszakadtából sikongattak, mert azt hitték, most már ők elvesztek. A nagyobb lányok egyenként ölbe vették őket, s becipelték a csónakba. Ott aztán lekuporodtak, és csendesen rücsköltek szegények, vagy viháncoltak, nevettek, hiszen azt se tudták jóformán, mitől szabadultak.

Volt köztük egy kétéves kislányka, az egyszer csak felállott, és kitárt karokkal repesett az elhagyott szigetek felé.

- Mit hattál ott, te béka? - szólt rá Bucsai bácsi.

- A tementét...

A legnagyobb lány felkiáltott:

- A kemencéjét siratja.

Kemencét csinált a homokban, azért kesergett a kis buta.

- Na megállj - nevettem rajta én is -, kapsz helyette valamit, ami a kemencében sült... Mi sült a kemencében?

A pöttön jószág azt pötyögte:

- Talát.

- Azt, azt, kalácsot.

Kibontottam az egyik csomó ennivalónkat, melyben a pompás friss kalács és a palacsinták voltak. Szétosztottam a gyerekek között.

Hó, micsoda öröm volt az árvíz tetején. Elfelejtették abban a pillanatban az egész veszedelmet.

- Ne mozogjatok - rikkantott Bucsai bácsi -, vagy mind megfűrdök!

Biz a csónak himbálódzott a nyüzsgő gyereksereg alatt. De hogyne nyüzsgöttek volna, mikor ekkora boldogságot értek, friss kalácsot, friss töltött palacsintát, mikor éppen az éhhalál fenyegette őket. Meg is szólalt az egyik kis piros Böske:

- Mijen jó, hogy idejött a víz.

- Miért, te?
- Akkor nem jött vón ide a csónak, osztán nem ennénk ilyen izét...
- Mizét? Hát hogy híjják azt, amit eszel?
- Nem tudom, de jó.

Szegény kis béresgyerek még a nevét se tudta a palacsintának.

Csak Miska irigykedett nagyon, a szeme is majd kiugrott, hogy a kis pásztorgyerekekkel etetem meg az ebédjét, de ő is megbékélt, mikor neki jutott a legnagyobb falat. Tudta ő, hogy igazában nem is a miénk az elemózsia, az aratóké, de hát hol vannak most az aratók? Én is ettem, nem sokat, csak annyit, amennyi járt. Egy morzsával se többet, mert akkor más is rám nézett volna, pedig nem akartam mindent elfogyasztani. De az is érdekes volt, hogy mindenki egyformán kapott, legalább, ahogy én el tudtam osztani, és mégis egyik egy pillanat alatt lenyelte a magáét, a másik meg soká elmajszolt rajta, s aki hamarabb felfalta a sajátját, irigyen és sóvárogva nézte a takarékosokat. Csak Rontó nézte még nagyobb áhítattal az evőket. Neki is adtam, de neki se adtam többet, mint egy-egy gyereknek, ő pedig azt mondta rá, hogy az neki a fél fogára is kicsi. Így aztán csak leste az evők száját, hogy neki nem eszik-e valaki egy kicsit. Hát az a piciség, aki a kemencéjét siratta, adott egy morzsát, mire a Rontó hálából végignyalta a gyerek arcát. Bizonyosan a morzsákat nyalta le róla.

Igazán azt lehet mondani, hogy míg az evés tartott, addig boldogan és meglegedetten lubickolt csónakunk a vízen, s oly édes öröm volt mindenkinek az arcán, mintha a világ legnagyobb mulatságán lettünk volna jelen.

De nekem egyszerre elszorult a szívem. És Zsuzsika?

Vajon hol retteg az életéért azóta Szabados Zsuzsika szegény? Melyik fa tetején várta a kismadár az életmentőt, mert abban ugyan egy pillanatig sem kételkedtem, hogy ha valaki, Zsuzsika fel tudott mászni egy fára, mégpedig a legmagasabbra a környéken.

Szépen szóló dalimadár

A csónakunk lassan haladt előre. A víz igen csöndesen emelkedett, s mi jóformán a földön kúsztunk tovább.

Engem már annyira meglepett a rettegés Zsuzsikáért, hogy bántott a gyerekek jókedve. Hangosan csitítottam őket. El is hallgattak, nemcsak a parancsszóra, hanem inkább, mert látták, hogy meg vagyok ijedve.

Panninak hívták a legnagyobb leányt köztük; ez elbeszélte, hogy kint őrizték a libát, mikor jött a víz. Ő kiabálta össze a gyerekeket, s fölhordta őket a dombra; s ő énekeltette velük a Himnuszt is, hogy hátha azt jobban meghallja valaki, s értük jön. Most velünk okoskodott, merre lehetne szabadulni.

Egy fás hely felé mutatott. Azt állította, hogy ott már magasabb a föld, onnan bizonyosan be lehet menni a Gombahegy tanyára. Ők odavalók.

Bizony jó egyórai munka lehetett, míg idáig el tudta Bucsi bácsi hajtani a csónakot. Pedig közben Panni meg Miska ki is szállottak, s úgy tolták két oldalról a vízi hintót ott, ahol igen sekély volt a víz.

Végre megközelítettük a kis erdőcskét, s Panni vállalkozott rá, hogy ellábol odáig, megnézi, van-e járó. El is tudott menni, s jött a jó hírrel, hogy már a fák alatt sincs víz, azon túl pedig, a dombokon száraz a föld a tanyáig.

Bucsi bácsi levetette a csizmát, felkötötte a gatyaszárát, s Pannival ketten kihordták a gyerekeket az erdőbe.

Azok aztán, ahogy földet ért a lábuk, mint a nyúl, szaladtak haza.

Eszükbe sem jutott megköszönni, hogy megszabadítottuk őket. Igaz, hogy mi se vártuk a hálálkodást.

- Gyerünk tovább - sürgettem az öreget.

Nem szólt, a megkönnyebbült sajkát lehajtotta a vízre, s szép egyenletes tempóval haladtunk arrafelé, ahol az ákácfas irányát gondoltuk.

Soká mentünk mindenféle vízen. De a nagy sodró árba nem kerültünk bele többet. Az, úgy látszik, el is enyészett már a rettenetes nagy özönben.

Gerendák, saroglyák, faeszközök úsztak mellettünk összevissza, tömött zsákok, ruhafélék. Egyszer egy kutya, máskor bárány feje látszott ki a vízből. Egyhelyt majdnem elgázolt vagy hat darab ló, amelyek nekünk úsztak. Másutt szarvak meredeztek ki a vízből, ökrök úsztak vergődve, jármostul.

Mi volt a mi erőnk ahhoz, hogy ezeket mind megmentjük! Itt-ott legalább jólesett látni, hogy a lábasjóságok valami magaslatra értek, ahol lábra kapva, hasig érő vízben ácsorogtak tovább.

Már uzsonnaidő volt, s még mindig nem láttuk az ákácfasokat.

- Nem jó irányba megyünk - kiáltottam ijedten.

- Dehogyanem, hiszen ott van a Parittyás! - szólt az öreg.

Kis idő múlva újabb rémület lepett meg.

Egy ákácfa csúcsa, a legcsúcsa látszott ki a vízből.

- Már az ákácot is ellepte a víz! - visítottam.

- Fiatal bokor ez csak - szólott Buci.

- Hiszen szarkafészek van rajta - szólott Miska.

Csakugyan, nagy vesszőfészek libegett a kiálló ágon. Fészeket pedig nem rak a madár csak a kinőtt nagy fákra. Az öreg letette az evezőt.

- Akkor jobb nem is menni tovább. Ha már a fa is víz alatt van, jobb, ha hazafelé próbálunk menni. A nagytiszteletes asszony azóta halállá vált.

Szegény jó nagyanyám eszembe jutott, és keserves könnyekben törtem ki.

- Jaj, jaj - kiáltottam -, édes nagyanyám! - Mintha ő is meghallotta volna a kiáltásomat...

Buci megfordította a csónakot, ő Galambos felé akarta hajtani.

- Nem, nem! - ugrottam talpra. - Vissza, vissza, menjünk vissza! Meglássa, hogy Zsuzsi még él. Ő olyan fán van, amelyik nem merült el. Vissza, vissza, menjünk!

És hogy az öreg nem akart, toporzékoltam, és torkomszakadtából visítóztam.

- Ha vissza nem fordul - rögtön kiugrok!

S tán meg is tettem volna, ha Miska nem kap derékon.

- Csak hajtsa, nagyapám - mondta a fickó -, maj letartom én. Még meg is kötözöm.

De ebben a percben iszonyú dühömben beleharaptam egyik ujjába, s a nagy hős ordítva eresztett el. Bánta is ő aztán, akármit csinállok. Dugta a fájó ujját hideg vízbe, hátha az rögtön meggyógyítaná. Csak jó idő múlva tért annyira magához, hogy bosszúra gondoljon. Végig is vágott a lapockámon, de olyat, hogy azt hittem, rögtön leszakad.

Ámde Rontó abban a percben ráugrott Miskára, hanyatt buktatta a csónakban, és vad morgással ült rá, mint egy fenevad, s az én pillantásomat leste, kívánom-e, hogy rögtön kettéharapja a torkát.

Engem boldoggá tett, hogy legalább egy igazi alattvalóm van, s elfelejtettem a fájdalmat is.

- Hagyd, Rontó - kiáltottam abban a pillanatban, mikor az öreg Buci magasra emelte a lapátot, hogy lecsapjon az élével a kutya fejére. - Ne bántsa! - visítottam, ahogy csak bírtam, s én hajoltam kitárt karokkal az evező elé.

Az öreg visszafogta az ütést, s rám mordult dühösen:

- No, mit akarsz hát, a fenébe no!

- Menjünk vissza Zsuzsikáért!

- A nyavalyába - dörögött a vénember. - Nincs nekem hálóm. Hogy halásszam ki azt a vörös békát?

Ezzel megfordította a csónakot, s dühösen hajtotta visszafelé.

Én meg összehúzott szemmel, hunyorgatva kerestem a láthatár szélén az ákácot, amelyen ott kell lennie a világ legszebb madarának.

Mán tán egy óráig is mentünk, még mindig nem láttam semmit. Már az eget néztem, a napot, félve, hogy leesik a vízbe, mielőtt Zsuzsikára ráakadnánk, s elkezdtem imádkozni. Háromszor is egymás után elmondtam a Miatyánkot meg az esti imádságot, hogy: „A nap lement, az éj

beállt”, meg a pótímát is, hogy: „Adjon Isten jó éjszakát apácskának, anyácskának, nagyapának, nagymamának, nénikéknek, bácsikáknak, testvéreknek, nekem is és mindnyájunknak. Ámen...”

„Zsuzsinak is”, tettem hozzá utólag. Pedig nem éjszakát kívántam szegénynek, hanem életet!

Egyszer csak felkiált Miska, akinek olyan szeme volt, mint a hiúznak.

- Ohol a!

- Mi?

- A Zsuzsi.

- Hol?

- Ott, a! - s kinyújtja a karját.

- Én nem látok semmit.

- Pég ott van.

- A fán?

- Hát.

- Mutasd, hol a fa.

- A fát nem láttam, de Zsuzsit látom.

- Nagyapád halála - dörmögött az öreg Bucs. - Te is úgy teszel, mint a mesébe a bolond, a tornyot nem látja, de a tűt a hegyibe igen.

Pedig Miskának igaza volt. Én a magam rövidlátó szemével csak sokára győződtem meg róla. Végre aztán én is megláttam egy piros pontot, amely szinte élénk világított a távolból, és én is csak sokkal később vettem észre azt a fél fakoronát, amelyen ott libegett szegény, szegény kislánykának a piros szoknyácskája.

- Gyorsan, gyorsan - kiáltottam -, hajtsátok a csónakot! - S szinte kiugrottam izgatottságomban belőle.

A Rontó is nagy vakogással adta tudtul, hogy ő is látja Zsuzsát, s hogy örül neki. Viháncolt, ugrált, törleszkedett. Megöleltük egymást a Rontóval örömünkben.

Sebesen haladtunk előre.

S egyszerre csak a szél töredezett nótahangokat hozott felénk. Megismertem Zsuzsi hangját. Dalol, hogy jobban megtudjuk, hol van. Szegényke.

Hisz ez nem dal. Ez ének. És milyen szép ének.

*Hozzád kiáltok, kegyes uram,
Légy segítségem és kőváram.
Emelj fel kegyesen engem,
És ne hagyd el, mert el kell vesznem.*

Ó, édes, szép, jó énekesmadár, kedves dalimadár, szépen szóló dalimadárka!

Hosszabb és kínosabb volt, míg hozzáértünk, mint fél napi utunk, hosszabb, mint a fél öröklét. Csaknem olyan hosszú, mint mikor magunk menekültünk az árvíz elől.

De végre ott voltunk, s megláttuk, milyen kinnal és rettegéssel tartja már magát a kislány az akácfa felső törékeny ágán. Csak egy hajszálon múlt, hogy már belé nem vezett a rettenetes örvénylő, egyre dagadó vízbe.

Hála istennek, odaállottunk azután a trónusa alá, s nagy nehezen és keservesen, de sikerült Bucs bácsinak beemelni a kislányt hozzánk a csónakba.

Zsuzsi sírva omlott rá az öreg kezére, s zokogva csókolta meg kerges barna kezét.

A vén Bucs elhúzta a kezét.

- Ne ezt csókold meg, mákom, hanem azt a pulyát. Az mentett meg a ronda sárlétől, nem én. Anélkül egy félóra múlva angyal lett vóna belőled.

És az öreg fölemelte a kezét, a kerges, barna, könnyesre csókolt kezét a szeméhez, s ledörzsölt vele két kövér könnycseppet. Amelyek a tulajdon maga kiapadt szeméből buggyantak elő.

Zsuzsika pedig megértette végre, hogy én nem hiába állok itt mögötte olyan lelkendezve, a nyakamba ugrott, átölelt, és megcsókolta az orcám, aztán a szemembe nézett olyan hálával, hogy végigbizsereggette valami hőség tőle az egész testemet, úgy, hogy majd elszédültem az örömtől. És aztán újra megcsókolta a másik arcomat, a szememet, a számat.

Majd megfojtott a csókjaival.

S akkor leültünk egymás mellé a padra, mint két jó testvér, akik most lelték meg egymást, és sírtunk, mint a záporosó. Sírás közben egymásra mosolyogtunk, mint mikor a nap a felhők mögül egy percre kinevet.

Miska csak nézett-nézett bennünket, s vigyorgott, mutatta mind a huszonhat fogát.

Egyszer csak észbe kap, s odatartja egy ujját Zsuzsika elé.

- No, ezt is csókold meg. No. Hiszen miattad fáj.

Az az ujj volt, amelyet én haraptam meg.

És Zsuzsika azt is megcsókolta.

Számkivetés a paradicsomban

- De hogy is tanáltál te rám? - kérdezte Zsuzsika rám mosolyogva.

- Könnyen. Én mindig rajtad gondolkoztam. De neked, tudom, egyszer sem jutottam eszedbe. Zsuzsika elpirult.

- De igen - szólt halkán.

- Igazán?

- Igen. Azt gondoltam, hogy te... amilyen gyenge kis pondró vagy, biztosan nem másztál fel a fára se...

- Szépeket gondoltál rólam.

- De sírtam is, Gabi, mert én csaltalak ki a pusztára. Szegény.

Még mindig olyan meghiúsítottan szólt, hogy könny szökött a szemébe, neki is, nekem is. Úgy megsirattuk azt a bajt, ami velem nem történt meg!

- Van is mit pityeregni - hummogott Bucsi bácsi. - Inkább örülj, te fruska, hogy kicsaltad ezt a pulyát. Nála nélkül most csakugyan ordítna valaki, mégpedig nem mi utánunk!

- Mondja el, János bácsi, mi volt, hogy volt! - hízelkedett Zsuzsika.

Az öreg megtömté a pipáját, keresztbe tette maga előtt az evezőt, most már nincs hova sietni, s nagy szippantás közben hozzáfogott, hogy teljes részletességgel adjon számot arról, hogy mi történt.

- Hát úgy vót, búzavirágom, hogy hát... megtelepedtünk vót egy kicsit a Kontyoson... osztég... azután osztán... felcihelősködtünk... osztán neki az útnak. Mi csak megyünk, mendegélünk, bazsarózsám... megyünk egy órát, kettőt... magam sem tom, mennyit... hát eccer csak... egér fut a lábom előtt.

Zsuzsika felkapta a lábát maga alá az ülésre, mintha ott vón az egér.

- Mindjárt tudtam, hogy van valami, vagy lesz, mert az egér után másik jött, harmadik, száz is. Mentek, mint a fene... Gyün osztán Győri Lajos, vágja a lovát... a múlt vásáron vette az apja százharminc forintért, a kupec megcsalta egy tízessel... mondok neki, te, csak nem árvíz? Az a - aszongya - árvíz biza! No, nekem se kellett több. Úgy rám jött a bátorság, majd leültem. Nem is tréfadolog, ha ott kap a víz, hová legyenek előre? Mit nevettek? Csak ne nevessetek.

Senki sem nevetett.

Az öreg izgatottan nyomkodta a pipájában sercegő dohányt. Miska reszketett, mintha még most is ott volna, én magam is megéreztem annak a percnak a hatását. Zsuzsika pedig kerekre nyílt szemmel bámult ránk ijedten, mint az árvácska.

- Mi lett, mi lett? - sürgette.

Az öreg Bucsi lehajította a fejét, s látszott rajta, mennyire töri az eszét, mintha nem is tudná, mintha kiesett vón az emlékezésből.

- Mi lett, vadrózsám, mi lett? Leszállott az égből az Isten angyala, és száraz lábbal vezetett át a tengeren. Új Mózesünk támadt, napvirágom, új Mózes, az előtt nyílt meg a tengeren az út! - s felém bökkentett.

Zsuzsika rám bámult.

- Verjen agyon az isten köesője, ha ezt valaha elfelejtem. Még most se bírom felérni ésszel, hogy is kerültünk ki a hegyre, onnan a mélységből - dörmegett-dörmögött az öreg. - Olyan messziről? Olyan gyarlandók. Hova vitt, hogy hova vitt ez a csepp fiú. Olyan földön, ahol sose járt...

Szeme szögletéből, a pipa mögül rám sandított, igazán úgy, mintha most akarná kinézni belőlem, nem csaptam-e be tulajdonképpen az egész komédiával.

Aztán lehajtotta a fejét, s nagyokat bólíngatott.

- Ha vénasszony vónék, most aszondanám, hogy csuda vót, istennek csudája, angyali csuda. Ha pápista vónék, keresztet állítanék oda. De én pogány kálomista vagyok, hát csak aszondom, álgya meg az isten ezt a kis embert.

És egy barackot nyomott a fejemre.

Könnyes volt a szemünk, mindnyájunké, Zsuzsika megint odaborult rám, és úgy megsírt, rítt - szeretni se lehetne nagyobb örömmel.

- De hát a bátyád hol van? - kérdeztem meghökkenve.

- Neki talán semmi baja - szólt Zsuzsi. Ő elszaladt szegény, ijedten itthagyt a vízben, tudom, most reszket értem. De ő valami tutajfélére kapott fel, s én a fa tetejéről nem láttam, hogy valami baja lett volna.

Csendesen megültünk a csónakban a sárga víz tetején. Senki sem evezett, a víz himbált bennünket a maga erejéből. Mellettünk faágak, virágok locsogtak a víz színén, s Miska lefeküdt a csónak orrába, úgy fogdosta ki játékból, amit elért.

A nagy erőfeszítés után most ernyedten pihentünk.

Egyszerre, egész váratlanul kiáltást hallottunk.

- Hahó! Hahó!

- Ki az?

Nem is nagyon messze tőlünk egy kis csónak közeledett, amelyben három ember ült. Kettő evezett.

Nemsokára hozzánk értek.

- Kicsodák kendtek? - kiáltott már messziről az, aki nem evezett.

- Vagyok, aki vagyok, bíró uram - szólt vissza Bucsai bácsi.

- Kend az? Galambosi, ugye?

- Az vónék.

- Hát gyűjön velem.

- Hova?

- Menteni. Látom, jó nagy csónakja van. Azokat a pulyákat kirakjuk biztos helyre, s a csónakot visszük.

- Azt nem!

- Nem? Majd meglátjuk.

A kis csónak odaért hozzánk, egyik ember csáklával belekapaszkodott a mienkbe, s hamarosan átlépett.

A bíró alacsony, erélyes kis ember volt, s keményen rendelkezett.

- Hajtsátok a ladikot a Basa-malmára. Ott kirakjuk az egész pereputtyot, s dologra. Reggel majd visszamegyünk értük.

- Magas az a hely? - kérdeztem én.

A bíró rám pillantott, s kicsinyelve mustrált végig.

- Másképp nem vinnék oda, pocok.

- Akkor jó - szóltam erélyesen -, csak menjünk, Bucsai bácsi. Egy éjszakát kihúzzunk. Ki tudja, hány embertársunkon segítünk vele.

Megnyomták az evezőket, s mint a nyíl, siklott tova a csónak. Én büszkén és peckesen ültem a helyemen, Zsuzsika mellett, s úgy éreztem, önmagamhoz méltóan viseltem magamat.

Ejhaj, ez kell nekem éppen, hogy egy kis sziget királyává tegyenek! A mai nap így méltó befejezést fog nyerni. Előre élveztem azt a gondolatot, hogy én, akit ma reggel még kicsúfolt Zsuzsa, estére föltétlen ura és királya leszek neki. Mert azt szentül elhatároztam, hogy én leszek az úr. Zsarnokoskodni nem fogok, mert az gyűlöletes volna, de feltétlenül rendelkezem majd, ahogy élet és halál urához illik.

De csak ültünk egy szó nélkül, s néztük, hogy feszítik az emberek a lapátot, hogy vágódik szét, s ezer csöppre hogyan törik a hab.

Nem is sok idő telt bele, mikor partot értünk. Kerek kis halom állott ki a vízből, magas, pusztadomb; néhány csenevész fácska állott a tetején, s bámészkodva nézte a szokatlan látványt, a rengeteg vizet.

Partot ütött a csónak orra.

- No, most hát mi lesz? - kérdezte Bucsai bácsi.

- Kiszállunk - szóltam én rendelkezve. - Legalább én meg Zsuzsi. No meg az elemózsiák is velünk együtt.

- Akkor én is - kiáltott Miska, és olyan gyorsan pattant fel, hogy a csónak majd felbillent vele. Attól megijedt, visszaugrott, s rálépett a Rontó lábára. Ez megnyikkant, s vicsorgott, úgy látszik, nem békültek még meg most sem. Miska persze megrémült, s beleült a Zsuzsika ölébe, ahonnan meg én lódítottam el. Szegény feje már azt sem tudta, hova legyen, mikor szerencsésen kifordult a csónakból, s nagyot loccsant a vízben. Ott sem maradhatott békén a jó lélek, mert hogy baja legyen a kis karaván minden tagjával, a nagyapja bökte oldalba az evezővel.

- Ne te ne, bivaly, ne - mordult rá -, csá ki onnan, haj!

Miska aztán föl is kászmálódott, és kikapaszkodott tocsogva a partra. És így lett ő a szép kis sziget első elfoglalója.

- Éljen a sziget! - kiáltottam én.

Bucsai bácsi nem osztozott az én elragadtatásomban. Sehogy sem volt ínyére, hogy otthagyja a csónakját, és másnak a kényére-kedvére hagyja magát. Nem is szállott ki belőle a világért se. Odaparancsolta Miskát, aki be is jött a vízbe újra; térdig sem ért a víz, s a hátára adta egyik batyut a másik után, úgy küldte ki vele a szárazra. Mikor mi is készen voltunk rá, hogy

kiszálljunk, ami nem kis dolog volt nekem, mert le kellett húznom a cipőt, s magasra feltűrnöm a rövid nadrágszárat, akkor így szólt az öreg:

- Hát, Gabi úrfi, igazán van kedve itt maradni?

- Én bizony jobban szeretnék egyenesen hazamenni - szóltam -, de ha nem lehet, azt se bánom, ha itt kell tölteni az éjszakát.

- Hm - vakarta meg a füle tövét az öreg -, persze, persze. Dé osztán hajja kend, bíró uram, értünk gyönnék?

- Ugyan ne locsogjon már annyit - mordult rá a paraszt-bíró -, látom, hogy van egy hétre való eleségük, mitől ijedezik olyan nagyon.

- Úgy? Hát így vagyunk. No jó. Én nem hagyom el a ladikomat. Igaz jószágom, ha agyon nem vernek, és úgy nem hajítanak ki.

- Még azt is megkaphatja, csak sokat kelepeljen.

- Asse bánom, legalább elmondhatom, hogyan bánnak az ember szent tulajdonával.

Bucsi bácsi, úgy látszik, azt hitte, pénzen vette a csónakot a csőszől.

Közbeszóltam:

- Hát legyen úgy, Bucsi bácsi, hogy mi hárman itt kiszállunk, maga meg elmegy a csónakkal, ahova kell menni. Így legalább bizonyos, hogy holnap reggel visszajön értünk, ugye?

- Az hát. No, hála istennek. Csakhogy ez is megvan. Így lesz a legjobb. De nem esik-e valami bajotok, szentecskéim?

- Majd vigyázok én! - szóltam, és éreztem, hogy minden szem rám csodálkozik.

Végre hát kiszállottunk a vízbe. Zsuzsika kicsit sikkantott, s csobogva szaladt ki a partra, mint mikor a fecske veri szárnyával a vizet. Én meg keservesen lépegettem előre. Valami tarló lehetett a lábam alatt, mert száz tű szúrta a talpam. Féloldalt görbítettem a lábam élét, az ujjam hegyére ágaskodtam, vagy a sarkamra nehézkedtem, de igen lassan jutottam ki a locsogó vízből. S mikor már nagyot sóhajtok megkönnyebbülve, hogy szárazra értem, akkor érzem igazán, hogy baj van. Itt még jobban szúrta a torzsa, a fűszár szúrós csonkaja.

Bajnokhoz, amilyen én valék, nem illett ez a gyarlóság. Szégyelltem is szörnyen, hogy nevetséges alakká lettem. A hajam szálaig elvörösödtem, mikor megláttam, hogy körös-körül mindenki kacag rajtam. Ó! Még Zsuzsika is.

Szégyelltem, azt kívántam, bár víz alá kerültem volna inkább, mint hogy ilyen csúfságot érjek.

Zsuzsika hozzám sietett, megfogta a karomat, s pár lépéssel oldalra vezetett, ahol sima pázsit bársonya érintette a talpamat.

Miska csúfolódva kiáltotta:

- Jár a baba, jár!

Mire én iszonyatos dühvel állottam meg, s könnyes szemmel kiáltottam rá:

- Elhallgass, mert kitagadlak az országomból.

Miska táncolni kezdett nevében.

- Hol az az ország, békakirály?

- Megállj csak - sziszegtem -, nem kapsz egy falatot sem!

- Félek is én tőled!

Zsuzsi szigorúan nézett a nagy fiúra, másik oldalamon meg a Rontó viczorította ki sok kemény, éles fogát. Ennyi ellenség előtt a vasgyúró fiú is megadta magát, és a buksi fejét behúzza a nyaka közé, kuncogva mondta:

- Hajszen jó, no, én nem akarok veszekedni.

Feléledtem. Mégiscsak én vagyok itt az úr, azért, hogy szúrja a talpam a tövis.

Bucsi bácsi nagy figyelemmel nézte a jelenetet.

- Aszondom - kiáltotta ránk -, hogy ne civakodjatok, mert akkor hogy hagylak itt benneteket. Te - parancsolt rá a fiúra -, úgy halljak egy szót rád, hogy ellátlak, ördög a lelke! Isten áldjon, he!

Ezzel elindult a két csónak. Előbb csendesen lebbentek meg a vízen, aztán gyorsan sikamlottak tova.

Utánuk néztünk, a szívünk, a lelkünk ott volt a pillantásunkban, és titkos félelem dobogtatott meg, vajon látjuk-e még valaha őket. Az elválás mindig ijesztő.

Mikor már messze eltűntek arra, a homályosabb égtáján keleten, akkor összenéztünk Zsuzsával, és észrevettük, hogy a másiknak könny csillog a szemében.

Bátorságot erőltettem magamra, és nagy erősen, szilárdan mondtam:

- Ne félj, Zsuzsika, nem lesz semmi bajod. Vigyázok én rád.

Ezzel oda akartam lépni hozzá, mert odább állott egypár ugrással, s abban a pillanatban felszisszentem. Valami hegyes szúródott a talpamba.

- Majd én vigyázok rád! - szólt Zsuzsika, s hozzám szaladt.

Bal lábammat felemeltem, és sírásra hajló arccal tartottam a kezemben.

- Ülj le - szólt Zsuzsi -, majd megnézem, mi baj, aztán felhúzod a topánkát, nekem beteg ne legyél itt, mert hogy számolok be veled a nagytiszteletes asszonynak.

Csudálatos, ez a sajátságos, anyáskodó hang egy cseppet sem bántott, még jól is esett. Olyan szívesen csücsültem le a földre, és mutattam meg a fájós talpam Zsuzskának, mintha igazán a jó néném lett volna.

- Jézus Isten - kiáltotta -, hiszen ez tövisk, akáctövisk! Ó, milyen fejr a lábad, mint egy kis csecses babának.

És én szégyenkezve néztem a fejr lábamra, szerettem volna eldugni, hogy ne lássa. De mikor úgy fáj. Aztán nézegettem barna kis kezét s a bronzsínű lábfejét.

Abba persze nem megy belé minden hitvány tövis. Kemény az, erős, izmos. És szégyenkeztem, s haragudtam az édes jó nagyanyámra, amért nem enged mezítláb járni, mint ahogy én szeretnék. De egyelőre csak a fájást éreztem igazán.

Zsuzsika harapófogóval is felérő körmöcskéivel kicsípte a tövist a talpamból, aztán kinyomta, kikaparta a piszkát is a parányi likból, úgy, hogy én szinte visítottam bele. Nevetett rajtam.

- Így kell azt. Így nem gyúlik meg. Nem szabad ilyen isten gyávájának lenni - mondta csitító hangon, ahogy öneki mondhatta az édesanyja hasonló esetben.

És én csakugyan úgy éreztem, mintha parányi kisgyerek lennék, ez a lány pedig nagy, tapasztalt, okos asszony, aki képes gondoskodni egy egész sereg apróságról, amilyen én vagyok.

- Együnk már! - kiáltotta Miska, aki ott ült nem messze tőlünk, és nagy figyelemmel nézte az operációt. A Rontó is vakkantott egyet-kettőt, aztán szűkülve, nyihogva, farkcsóválva keringett körül bennünket. Úgy látszik, ebben az egy dologban egy véleményen volt Miska pajtásával.

- Mindjárt eszünk - szoltam rendelkezve -, csak a cipőmet húzom fel! - s megveregettem a Rontó bundáját.

- Na persze - szolt szigorúan Zsuzsika. - Mindjárt enni! Jó is volna. Előbb dolgozni kell. Hol hálunk az éccaka? Este lesz egyre, még semmi sincs. Tessék dolgozni előbb, azután lesz vacsora.

Kerekre csúcsosodott szemem-szám a meglepetéstől. Eddig én még nem hallottam ilyenféle asszonyzsörtölődést, mert ha a szülők zsörtöltek, az nem tartozott rám. De most nekem magamnak kellett felfognom a nő kifogásait. Mert az igaz, hogy Zsuzsinak igazán igaza van. És én úgy elhallgattam, mintha nem is én szoltam vón az imént.

De már Miska is lesúnyta a fejét, s a Rontó is lassabban lihegett.

Furcsa szerzet ez az asszonynépség. Furcsa szerzet. Mindig igaza van - csak ne mondaná ki.

Lábra állottam. De úgy, mint valami rokkant, akinek ellőtték a bal lábát.

Sántítottam kegyetlenül, s sziszegtem, mintha azzal jobb lett volna.

- Egy-kettő - szolt Zsuzsika -, fel a domb tetejére.

Szomorúan láttam, hogy a kormányzás kiesett a kezemből. Hiszen ne lennék csak sánta! Majd megmutatnám én. De így persze, egy bénával akárki elbánhat könnyen.

Milyen nagyszerűen tudtam én bicékelni¹⁶, mintha egész életemben azt csináltam volna, pedig csak pár perce tanultam.

Hát még mikor Zsuzsika megszánt, karon fogott, és úgy segített felfelé.

Nem bántam volna, ha igazán ágyúgolyó ért volna, azt sem. És nem is hagytam volna el a sántítást a világ minden kincseért. De még örültem is neki, és még buzgóbban bukdácsoltam.

Szegény Zsuzsi úgy sajnált, de úgy sajnált. Már azt hitte, komoly bajom van; még Miska is engem bámult, meg a Rontó is részvevően csaholt, mikor egyszer csak rettentő dolog történt.

Fent a domb tetején megmozdult a kökénybokor. Iszonyúan megzörgött. Nekünk se kellett több. Usgyé, vesd el magad, vissza, le a vízparthoz, mintha ott valami mentsvár lett volna! Én se válogattam többet, mék lábam fáj, nyakra-főre vágattam, a nyúl se ért volna utol.

Egy perc alatt lent voltunk ott, ahonnan negyedórája baktattunk felfelé.

A víz szélén reszketve állottunk, s lopva pillantást vetettünk hátra, ott van-e a fenevad, ami elől muszáj vízbe ugrani.

Ott is állott csakugyan. Még meg is szolt.

És mi sóbálvánnyá váltunk, de nem az ijedségtől, hanem a meglepetéstől: Beee...

Egy barika karikázott le utánunk a dombról, bégetve keservesen.

¹⁶ Sántítani, bicegni

Hát a nagy hősök egy báránytól ijedtek halálra! Egymásra néztünk, aztán belepirosodtunk, aztán elkacagtuk magunkat. Aztán kéz a kézbe, úgy szaladtunk fel Zsuzsikával versenyt a dombtetőre.

Utánunk loholt Miska, előttünk a Rontó s leghátul a barika.

Mikor felértünk a csúcsra, akkor jutott eszébe Zsuzsikának valami.

Két kis kezét a térde közé csapta, s furcsán meghajolva, elbámulva nézett rám.

- Nini, hiszen neked nem fáj a lábad!

Én is akkor vettem észre, hogy csakugyan ni, csoda történt.

És azután kacagtunk, kacároztunk, mintha csiklandoztak volna.

Mikor aztán jól kinevettük magunkat, megállottam én begyesen, peckesen, és azt mondtam fennhéjázva, de boldogan:

- Hogy fájna a lábam a paradicsomban? Ha fájna, se fájna! Hát nem a paradicsomban vagyunk? Itt nem szabad fájni semminek! Éljen a paradicsom!

És mind a négyen rákiáltottak, Zsuzsika, Miska meg a Rontó meg a barika, hogy: Éljen a paradicsom!

Aki nem dolgozik, ne is egyék

Minekutána megegyeztünk abban, hogy a paradicsomba jutottunk, elhatároztuk, hogy most már megpróbáljuk emberek számára alkalmas helyé tenni új tanyánkat.

Sajnos hiába gyógyult meg olyan csodálatos módon a lábam, mégsem nyertem vissza büszke parancsnoki jogomat. Rabigában görnyedt Európa, hogy szerényen jellemezzem a helyzetet, vagyis Zsuzsika úgy parancsolgatott velem, ahogy neki tetszett.

- Itt fogunk tanyát verni - mutatott a bokor aljába.

- Éppen oda, ahonnan az előbb ijesztő kis barátunk, a bárány ugrott elő.

Megjegyzendő, hogy a báránykát már befogadtuk társaságunkba, Zsuzsika meg is tette a felavatást. Lehajolt a kis bégető jószághoz, megveregette a gyapjas hátát, megsimogatta kerek fejét, miért is az hálásan kezét csókolt neki. Ezzel illedelmesebbnek mutatta magát, mint én az imént, aki még csak meg se köszöntem neki a nagyszerű gyógykezelést.

Elnéztem azt a helyet, ahova Zsuzsika mutatott. Kopasz föld volt, gyéren bújt ki fűszál itt-ott, poros is volt; hogy lehet ott leülni, hát még feküdni?

Felzúdult bennem a vezéri méltóság.

- Ugyan - mondtam kicsinyelve -, gyerünk legalább oda, ahol fű van!

Zsuzsika rám nevetett.

- Majd a fűvet hozzuk ide. Jobb itt a bokrok alatt, itt nem es meg a harmat.

Az biz igaz, Miska majd arat fűvet. Ő ért hozzá. A tehénnek olyan háttal szokott hozni, hogy elég megemelnie.

De ebben a jólelkű várakozásomban is nagyot csalódtam.

- Miska - parancsolt Zsuzsa -, felhordod a csomókat, amit szedünk, te meg gyere fűvet tépni!

- Én?

- Hát!

Elbámultam. Az egyiptomi fáraó, aki a gúlákat építtette, nem bámult volna jobban, ha azt parancsolják neki, hogy cipeljen követ a gúlájához, mint én, erre a szentségtörő kívánságra.

Hiszen én az egész mai napot leéltem, és csak parancsoltam, de mit sem dolgoztam. Most egyszerre csak megfordult a világ? Úrból szolga lettem? Most már nekem parancsolnak, és én dolgozom?

Olyan nincs.

Nagyon elkényeztetett fiú voltam én, nekem soha nem parancsolt senki, nem is dolgoztam semmit. Igaz, hogy jó gyerek voltam, nem éltem vissza jogaimmal, mert azt hittem, a nagyapám tudott volna parancsolni nekem, ha okot adok rá. De én rettegtem szigorú szemöldökét, éppúgy, mint kis édes nagyanyám túlbuzgó szelidségét, s mindig igyekeztem megelőzni a parancsot. Nem is kívántak tőlem semmit, igaz, nem is tettem semmit; éltem a magam kényéré-kedvére.

Most egyszerre ilyen nagy szolgaságba süllyedjek? S ráadásul tulajdon birodalmamban? Mert szentül meg voltam győződve, hogy jogosan tekintem ezt a földet a magaménak, a társaimat alattvalóimnak. Hiszen én mentettem meg őket, s nálam nélkül kopasz volna ez a sziget, csak a birka bégetne egymagában.

Megráztam a fejemet, és farkasszemem néztem Zsuzsival.

- Én nem szedek füvet - szóltam keményen, s összeharaptam a fogam.

Zsuzsiban feltámadt a parasztlány, aki mindig harcban állott az úri fiúval.

Elbámult ő is. Aztán gúnyosan, gőgösen visszanézett.

- Nem szedsz? Persze. Jobb uraskodni. Más dolgozzon.

Azzal sarkon fordult, otthagyt. De abban a pillanatban meg is bánta, engesztelőleg nézett vissza, szinte könnyörgő pillantással.

- Ugyi, szedsz?

- Nem! - kiáltottam ridegen.

- Akkor nem is eszel. Aki nem dolgozik, ne is egyék! - pattant fel újra.

- Ohó! Az nem úgy van! Itt én parancsolok. Itt minden az enyém. Itt én vagyok az úr. Az eszik, akinek én adok!

Zsuzsinak elváltozott a színe. Vissza akart felelni, de valami jutott az eszébe, lehajtotta a fejét.

- Jól van - mondta -, iszen igazsága van. Majd szedünk mink.

S csendesen elment.

Ahelyett hogy diadalmaskodtam volna, leforrázva éreztem magamat. Nagyon rám pirított ez a megadás. Lángba borult az arcom, és égett, a szégyen tüzétől égett.

Szerettem volna utánaszaladni annak a szelíd, alázatos kislánynak, és bocsánatot esedezni tőle. De nem bírtam meg sem moccanni.

Konokul leültem a földre, és égett a szemem, ahogy elnéztem - messze a vízre.

Miska felhozta a batyut, letette egy szó nélkül, azután elszaladt a másikért. Látszott rajta, hogy megijedt a mi összeveszésünktől, s most szörnyen buzgólkodott. Nemsokára itt volt a másik batyúval is, és ment Zsuzsi után füvet szedni.

Mély csönd volt a kis szigeten. Csak a rettenetes nagy víztől jött valami szomorú, mormogó hang, igazán mint a tengerről.

És én ültem kedvetlenül, elrontott ízzel amiatt, ami történt, s azon tűnődtem, csakugyan olyan nagy szégyen lett volna, ha elmentem vóna Zsuzsikával füvet szedni?

Hát olyan jó dolog úrnak lenni, s itt egyedül ülni, míg más dolgozik?

Lógattam a lábam, rugdaltam a sarkammal a füvet. Előbb a jobb lábbal, azután a ballal. Egyszerre csak belesajdult az elébbi tövis helye.

És még százszorta jobban fájdult a szívem.

Hogy gyógyított engem az elébb az a kislány. Milyen anyás gonddal. Milyen szeretettel. És én most dolgoztatom, mint a cselédemet. Vele csináltatok ágyat magamnak a puszta földre.

Szerettem volna sírni, de nem tudtam.

Szerettem volna valamit tenni, de nem tudtam mit.

Így üldögéltem egy darabig. Egyszerre csak valami jutott eszembe.

Felpattantam a helyemről, s utánaleselkedtem a két fűaratónak. Elég messze voltak tőlem, s eszük ágában sem volt, hogy visszanézzenek. Mögöttük már kis csomó fű volt, éppen most rakott rá egypár marokkal Miska.

Óvatosan, loppal, bújtam a domb másik oldalán, lementem, szép, gazdag, füves helyre értem. Nekifeküdtem, s hozzáfogtam tépni, tépdesni. Gyorsan, gyorsan, ahogy csak bírtam. Meg se pihentem, míg a görcs bele nem állott az ujjamba.

Akkor sebesen összegyűjtöttem az egészet, felnyaláboltam, és egy jó öllel cipeltem fel a dombra.

Ahogy odaértem, szembejött rám ugyanúgy megrakodva Zsuzsika.

Mind a ketten megdöbbenve néztünk egymásra.

Szinte a lábam is megremegett a meglepetéstől.

Aztán elmosolyodtunk, és csillogó szemmel néztünk egymásra.

Zsuzsika előrelépett, szépen letette a fűvet, s megmutatta, hova tegyem a magamét.

Megfogtam kinyújtott kezét, ügyetlenül, de meleg szívvel. És sírva fakadtam a meghatottságtól, s csak a könnyeimen át láttam, hogy Zsuzsika is sír.

- Ne haragudj - szóltam csendesen.

- Te ne haragudj - mondta ő.

S úgy örültünk egymásnak, mintha most találkoztunk volna először, hosszú elválás után.

Miska is hozott egy nagy öl fűvet. Mikor meglátta, hogy szent a béke, pompás indítvánnyal állott elő.

- No, hát most együnk.

És Zsuzsi nevetett, én is nevettem, megint összenéztünk, s a fürge, ügyes, kedves kis kacsók szaporán boncirálták ki a batyu kendőjének bogját.

A csillagok alatt

Jó úrból lesz jó cseléd.

Ahogy pompásan jóllaktunk a finom, mesébe való ételekkel, nagy lett bennem a buzgóság, s indítványoztam, hogy menjünk még füvet szedni, mert az kevés, amennyit gyűjtöttünk.

Rájöttem, hogy nincs nagyobb élvezet a munkánál. A megizzasztó, kipirosító kerti munkánál. Az ember érzi, hogy erő van benne. Rögtön látja munkája sikerét. És eltölti valami kitűnő érzés, s míg az izmai feszülnek, a lelke is dagad a jóleső önérzettől.

De lerogytam a végén. Beleültem a nagy fücsomóba, amit szedtem, s lihegve töröltem le homlokomról a gyöngyös verejtéket.

Az egyre sűrűsödő félhomályban a közelemben dolgozott Zsuzsika: sokáig csendben voltunk, egyikünk sem vesztett beszéddel egy percet sem. De most rázendített a kislány egy bűbajos szép nótára:

*Lekaszálták már a rétet,
Nem hagytak rajt' virágot...*

Zengett a hangja, mint valami tündérhárfa. A szívembe nyilallt, s ámbár én magam is szerettem kornyikálni, most a világért sem szakítottam volna félbe, vagy toldottam volna meg a magam gyámoltalan hangjával az övét.

Istenem, be szép volt!

Ott ültünk a kedves domb oldalán, puha fűben, virágos kaszálón, lábunk alatt csobogott a hullám, amely a nagy környéket borította, s ezernyi szemmel nézett vissza a csillagos mennyboltozatra...

Tágra nyitottam a szemem, hogy belelássak az egész gyönyörű világba, megerőltettem minden érzékemet, hogy magamba szívjam ezt a soká nem feledhető percet mindenestől.

Aki egy ilyen órát élt át valaha, kivált gyermekkorában, az nem lesz többé vak a világ szépségével szemben.

És hiába voltam én gyermek, fejletlen értelmű fiúcska úgy éreztem ennek a percnak boldog szépségét, hogy ma is, sőt bizonyára késő aggkoromban is ezt a napot fogom legboldogabbnak tartani minden napjaim között.

Mint ahogy ha a legrémesebb kétségbeesés napját akarom megkeresni az elfásító és megdermesztő fájdalomnak, az összes életkedv pusztulásának, a boldogság utolsó csírája lehervadásának napját, a mai napra gondolok, mindenha mára, mikor e sorokat írom, mikor sem szóra, sem tetre, sem gondolatra nem érzek erőt; mikor gyermekemet s vele minden boldogságomat siratom.

Ó, én drágáim, kedveseim, egészséges, okos szemű, bimbózó lelkű édes olvasóim, ti vagytok az egyetlenek, akikhez ma szólni tudok!

Ti parányi emberek, akikben a felnőtteknek minden tulajdonsága megvan már, de több a jó belőlük, mint a rossz. Mert ami rossz van, azt is jóvá teszi öntudatlan ártatlanságotok és a szépség, amely bűvös glóriával övezi legkisebb moccanását is testeteknek, lelketeknek.

Ó, ti szívünkéből szakadt csöppségek, ha tudátok, mik vagytok nekünk: szülőiteknek! Nincs rosszság, kicsinység, értéktelenség bennetek. Ti vagytok maga a jóság, okosság, szépség, erő, nagy jövő, örök dicsőség. Ezek a ti harmathúsú karjaitok meg fogják szégyeníteni Toldi Miklóst! És a ti fényes kis homlokotok dicsőségtől lesz majdan ékes! Gömbölyű kis fejcskétek napóleoni agyvelőt rejt! Rózsaszirmú lebegéssel pihegő szívetek krisztusi jóság forrása!

Minden, ami jó, szép, nemes, értékes előttünk, ott fakad bennetek. Amire vágyunk, amit sajnálunk, hogy el nem értünk, ott van a ti jövőtökben. Letört embereket mindenért kárpótol virgonc fiacskája; életpályájuk zenitjén álló császárok csak zsámolyul tekintik, amit elértek, kis csemetéjük fickándozó, csókolnivaló talpa alatt.

És míg én a térdemre veszek, és agyoncsókollak benneteket, és halálra beszélem magamat gügyögő balgaságokkal, a ti csillogó bogárszemetek már tovavillan, s leszöktök az ölemből. Játékot kerestek, mesét, mesét.

Csak szaladjatok, fussatok, toporzékoljatok, dehogyis haragszom. Meg ne álljatok soha. Soha ne nyugodjatok meg.

Ó, soha úgy ne nyugodjatok meg, mint az én kicsinyem!

Aki még alig kezdett totyogni, székbe, asztalba, rácsba fogózva, már pihenni tért. Örökre. Alig-alig kezdett élni, és már abba is hagyta.

Ó, gyönyörű gyöngy, kis rózsabimbó! Még a szirmoknak piros kis hegye is alig ragyogott ki a csipkés kehelylevelek közül - s már hol vagy!...

Szomorú, szépen hantolt sárga kis homokdomb mellől jövök, innen viszek vissza megint benneteket, édes meshallóim, arra a sötétbe borult, illatos, virágos zöld halomra, amelyen most is cseng, örökké cseng az a búsan csicsergő dal:

*Lekaszálták már a rétet,
Nem hagytak rajt' virágot.*

Bizony nem, bizony nem.

*Megutáltatták énvélem
Ezt a gyászos világot.*

Bizony meg, bizony meg.

De nem ott, nem akkor, hanem most. Itt.

Akkor a kakukkfű illata kábított, s gondolatlanul adtam át magamat valami magyarázhatatlan érzésnek, amelyet ma sem tudok megérteni, hogy lephette meg úgy a szívemet, olyan korán, időnek előtte.

Percekig ültünk szótlanul a nóta után.

Zsuzsika nem csapott át más dalba, vígabbba, frissebbe, mint szokott.

Úgy látszik, őt is megérintette a titokzatos helynek, helyzetnek a hatása.

Eldültem a fűbe, és felbámultam a csillagokra.

Ott ragyogtak azok a magasban, még ők is reszkettek a gyönyörűségtől. Az ég kék volt, sötétkék, sehol egy foltnyi felhő. Olyan tiszta és szép, mint a mi gyermeki életünk.

Eldültem a fűben, elnyújtózkodtam. Zsibbadtság lepett meg. Jól éreztem magam.

És kinyújtott kezem egyszerre csak megfogta valaki. Egy kis meleg, kemény kezecske.

Fel se néztem. Tudtam, hogy Zsuzsi volt.

És még százszorta jobban éreztem magamat. Még szebben ragyogtak le ránk a csillagok. Még melegebb volt a kakukkfűillatos levegő.

Olyan bolond s olyan boldog gyerekek voltunk.

Mikor a fülemile csattog

Zsuzsika megfogta a kezemet. Erős, kemény kis keze megérezte, hogy az enyém megreszket, s szintén megállott.

Percekig ültünk így kéz a kézben, s engem zsibongó érzések futottak végig meg végig.

- Na, menjünk dologra - szólt elnevetve magát Zsuzsika.

Én szörnyen elrestelltem magamat. Felugrottam, s éreztem, hogy iszonyúan lángba borul az orcám. Ezer szerencse, hogy sötét volt már, mert elsüllyedtem volna, ha Zsuzsika meglátja.

Szaladni kezdtem fölfelé a dombon.

- Jaj, te, te - kacagott rajtam Zsuzsa -, hát hova mégy?! Ki viszi fel a fűvet?

Arra visszafordultam, és ügyetlenkedve ugráltam le; sikerült is szerencsésen felbukni. Csak úgy hemperegtem lefelé. Ha olyan könnyű volna elsüllyedni, mint kimondani azt, hogy szeretnék, akkor biztosan megtettem volna. Mivel pedig nem tehettem, hát tréfára fogtam a dolgot, s elkezdtem tovább hempergőzni a fűben. Volt kínja a szép tiszta ruhámnak, amelyet eddig jól megkíméltem minden veszedelemtől. A világoskék csíkos vászonzubbonya annyi zöld pecsét tört bele a harmatos fűben, hogy ember, azaz asszony legyen, aki kimossa.

- Tán gyárgyulsz¹⁷? - kiabált rám Zsuzsa, ő is úgy kacagott, mintha csiklandozták volna. - Gyere ide rögtön. Nem tudod, hogy itten én parancsolok? Én vagyok az asszony. Most nekem engedelmeskedik mindenki.

Kipirult arccal, négykézláb másztam fel, szeleskedve, bolondozva.

Győzné azt toll leírni, szedő kiszedni, mennyi bohóságot vittünk végbe mi ketten, míg fölértünk a nagy teherrel a dombtetőre, a bokrok alá.

Egyszer csak elkezdtem hullatni az ölemből a keservesen szedett giz-gaszt, szándékosan, hogy mérgeissem Zsuzsit.

Észrevette, és nevetve szólt hozzám:

- Jól van, annyin fogsz feküdni, amennyit hozol.

- Akkor mind elszórom! Én a puszta földön is szívesen fekszem.

- Azt majd meglátjuk!

Eldobtam egy jó marékkal.

- Szeded fel rögtön?

- Nem!

- Nem?

- Nem hát!

- Jó! Én fogok azon feküdni, amit te hozol.

Rögtön megijedtem, lehajoltam, hogy felszedjem az eldobott csomót.

¹⁷ Tán elment az eszed? (tréfásan)

Nem találtam.

- Úgy, úgy, csak igyekezz. Meglátom, milyen jó szívvel vagy hozzám - szólt kényeskedve.

- Igazán mondod?

- Mit?

- Azt, hogy... izé, hogy...

- Persze hogy igazán. Szedd csak fel, mert én bizony azon hálok, ami almot te hozol.

- Nahát, Zsuzsi, akkor nem is láttál olyan boglyát, amelyet én rakok még ma.

- Azt te csak úgy mondod.

- Megesküdjek rá?

- Sose esküdj. Kár hamisan esküdni, megver az isten.

- Hát hamisan esküdnék?

- Persze. Ismerlek. Még azt is kihúznád alólam, amit magam szedtem.

Megdöbbsentem. Hát ilyennek gondol engem Zsuzsi? Hiszen ez rettenetes.

- Zsuzsi! - kiáltottam.

- Na!

- Igazán mondod ezt?

- Hát!

- Akkor én nem megyek oda, ahol te leszel. Feküdj te csak az egész földre! Ezt is odateszem... - Fel is szaladtam, s ledobtam az ölemben levő fűvet a többihez. Aztán visszafordultam onnan, és elmentem egynéhány lépésnyire.

- Mit akarsz?

- Én itt maradok - kiáltottam -, és egész éjszaka itt fogok állani.

- Hahaha! - kacagott Zsuzsi idegesen. - Osztan minek?

- Csak azért, hogy megmutassam, hogy én nem vagyok olyan, hogy azt akarjam, hogy te ne aludj. Érted?

- Ismerem én a fiúkat. Alig várod, hogy én lefeküdjek, te is lefekszel.

- Soha.

- Énrtem egy percig sem állnál.

- Reggelig is.

- Nagy virtus! Fél lábon is?

- Úgy is! - és rögtön felemeltem a lábam.

Zsuzsi úgy kacagott, hogy tán még a könnye is csurgott bele. Elöl kezdte meg elhagyta. Én azt hittem, tetszik neki, amit tettem.

- De le ne ereszd a lábod!

Sírni szerettem volna dühömben. Hogy tud sértegetni ez a lány!

Nem feleltem.

- Hallod? Le ne ereszd a lábod!

Erre sem feleltem. A düh fojtogatta a torkomat. Kis ideig csend volt.

Egyszerre csak Zsuzsi kuncogni kezd nevében.

- Te! Gabika!... Hihhi... ha olyan hős úrfi vagy... brihihi... hát akkor megtehetnél valamit... brihihihihi...

- Mit? - szóltam összeszorított foggal.

- Azt, hogy, hogy, hogy...

- Mit, na!

- Brihihihiha! Úgyse teszed meg.

- Mi az?

- Te csak ilyet teszel meg énértem, amit akár az esztendő pulya is meg tud tenni.

- Mást is megteszek.

- Hát akkor állj... brihihihi...

- Hogy?

- Egy félóraig...

- Egy esztendőig is, de hogy?

- Csak egy fertályig legalább... Brihihihiha.

- Mondjad mán, hogy!

- Tótágast.

Meglepetésemben leeresztettem mind a két lábam.

Én voltam az egyetlen az egész felső két osztályban, aki nem tudott tótágast állani. Pedig de sokat próbáltam a szalmán. Nyakam is majd kitörött belé, mégsem sikerült.

Égtem, lángoltam az izgatottságtól.

Szerettem volna széttépni azt a kis boszorkányt, aki most ilyen csúfot űz belőlem.

Miska csak most értette meg, mi folyik itt köztünk, eddig csak bámult, nem tudta mire vélni a dolgot. Most már látta, hogy pompás tréfa az, s elkezdett kacagni rajtam.

Ő persze, a gonosz csont, nem nagy próbának tartotta volna magára, mert mindenkinél jobban tudott a feje tetején állani.

Tétovázva állottam. Szerettem volna szétrobbanni, ha ilyenfélére képes volna a halandó ember.

Zsuzsi tudta, miért nem sietek eleget tenni a kívánságának, s képzelem, milyen gonoszul nevetett rajtam.

Odajött hozzám, s elkezdett hízelegni.

- Gabika. Gabi úrficska, ha szeret egy picurinkát, tegye meg. Na. Ha mondom! Csak egy picikét. Csak egy kicsi kis óráig. Csak addig, míg én eljárom a Rontóval a kállai kettőst... hihihi... Csak addig, míg ezerig olvasok! No, csak ötszázig... csak százig...

Hallgattam.

- Na, míg tízig! Egyig! Egy félig!...

Meg se moccantam.

- Pipogya - fordított hátat Zsuzsika.

Hát teremtett az Isten nagyobb ördögöt az ilyen kis fruskánál?

Mintha a földbe gyökerezett volna a lábam, álltam kővé meredve. Vagy dehogyis kővé, hisz odabent a látatenger bugyogott, forrt, s közel volt az elkeseredésnek dühös kitörése.

- Miska! - kiáltott Zsuzsi. - Gyere, tedd csúffá ezt az úrfit. Tanítsd meg, hogy kell azt a borzasztó nagy virtust megtenni.

Miska ugrott a parancsra, s egy perc múlva ott állott a domb tetején fonákul.

Két kezét a földnek vetette, két lábát az ég felé kirúgta, s a feje búbjára állt; mintha az lett volna a legtermészetesebb helyzet a világon.

Lehet, hogy neki igen természetes volt, de én iszonyúan téptem, martam magamat, mit csináljak most, hogy felülkerekedjek.

Abban bizonyos voltam, hogy azt a kunasztot, amit Miska csinál, nem tudom utánacsinálni. Hirtelen elképzeltem ugyan, hogy micsoda bámulást keltenék vele, ha most egyszerre két kézre állanék, és kézen járva mennék fel a dombtetőre. Ezt nem tenné meg Miska.

Akármilyen szépnek tetszett is, ha ezt meg tudtam volna csinálni, mégsem próbáltam meg. Volt bennem annyi józanság, hogy nem tettem magamat csúffá valami ügyetlen felbukfencezéssel.

Ráncigáltam magamon a ruhát, és mélységesen el voltam szontyolodva.

Egyszerre csak a ruhabélés mélyén, a varrásnál, valami kis fekete gömbölyűt tapintottam ki. Eleinte ügyet se vettem rá, de az ujjaim szinte maguktól kezdtek érdeklődni iránta.

Hirtelen kitaláltam, hogy mi van a zsebemben, s úgy megörültem neki, hogy szerettem volna bukfencre perdülni örömben.

A madárcsalogató síp volt. Amit az édesapám küldött nyár elején, s én éppen akkor vesztettem el, mikor már titokban jól beletanultam a használatába.

„Hát ide bújtál, gazfickó!” - mondtam magamban, és sietve kikotorásztam valahogy.

Másképp nem ment, kiszakítottam a ruha bélését.

Ajkam közé vettem, s halkán megpróbáltam, szól-e.

Pompásan szólott.

Erre aztán teljes erővel rákezdtem egy hatalmas madárharciriadóra, hogy csak úgy csattogott bele a világ.

Zsuzsika elhallgatott, nem kacagott tovább.

Miska felfordult, mint a zsák, és kis idő múlva a teste felső, de nem sokkal okosabb végével kezdett felemelkedni és figyelni.

Én pedig fűjtam vígan a rigóriadót, a cseri szarka csatadalát, fülemülehimnuszt, vagy tudom is én micsoda madárnnyelven szólott a sípocskám.

Fő az, hogy hatalmasan szólott, túltett egy kisebbfajta madárhangversenyen, s még ennél is főbb, hogy valósággal bámulatos sikert aratott.

Zsuzsika lábujjhegyen állott, és lélegzet-visszafojtva figyelt.

- Szól a kismadár - mondta.

Majdnem elnevettem magamat, s még frissebben fújtam.

- Hallod? Hol szól a kismadár?

- Csakugyan - kiáltotta Miska. - Ez a veréb.

- Ó, te bagolyfülű - szólt Zsuzsi - veréb. Tud is ilyet a veréb! Ez legalábbis cinege.

Elkacagtam magam. A parasztyerekek nem ismernek semmiféle madarat, csak a verebet, fecskét meg a cinegét, amit télen tökkel fognak. No meg a héját, mert az elviszi a csirkét s a szarkát, mert az vendéget jelent, a füvek közül meg csak a csonárt vagy csalánt, a láncfüvet, a gyűrűfüvet, a többi nekik csak gaz vagy fű. A madarak meg csak »kis madár«, »nagy madár«, »az a tarka madár«-féle nevet kapják tőlük.

De mikor én kacagtam, a madár nem szólott.

Zsuzsika lábujjhegyen, mintha lepkét akarna fogni, felém közeledett.

- Pszt! Pszt! Csitt! - suttogta éppen, mikor megint elkezdtem egy kicsit ficserkéltni.

- Csendesen állj, ne mozogj, elrepül!

No, én is rákezdtam a kacagást, és ugráltam, toporzékoltam, táncoltam. Aztán újra az ajkaim közé vettem a fura kis sípot, és megszólaltattam a madár énekét.

Zsuzsika csak ámult-bámult, s látva, hogy az a dalos madár nem olyan ijedős, bátran jött felém.

Elszaladtam előle, odébb, s ismét új nótába fogtam.

Utánam jött, még tovább szaladtam, s folyton új nótát hallattam.

Végre megállt, és így kiáltott fel:

- Megfogta!

- Meg ám! - szóltam én.

- Mutasd!

- Hogyisne!

Zsuzsi érezte, hogy nincs joga ma követelődni. Az előbb történetek után ő is restelkedett. Könyörgőre vette a dolgot.

- Csak egy ici-picit mutasd meg.

- Egy ici-picit sem.

- Csak addig, amíg megsimogatom.

- Addig se.

- Csak addig, amíg kitekerem a nyakát.

- Jó is volna!

Megállott. Haragosan toporgott.

- Én úgyis megfoglak, osztán elveszem tőled.

- Azt szeretném látni!

- Na megállj! - kergetni kezdett.

De nagyon sötét volt a cicázáshoz, a hold is nevetett rajta, ahogy egymást kergettük, és bukdácsolunk minden túrásban.

Zsuzsika megállt.

- Add ide, ha mondom, te nem tudsz vele bánni. Annak le kell vágni a szárnyát, tollát, mert elszáll.

- Nem kell annak.

- Megfoglak Miskával.

- Azt próbáld meg, ráuszítom a Rontót.

A Rontó szolgálatkészén loholt elő.

- Gabika, édes Gabi úrfi lelkem, adja ide egy kicsit a kismadarat - esdekelt Zsuzsika.

Ezt már mégse bírtam tovább kacagás nélkül.

- Ide ne jöjj, elrepül! - kiabáltam, s a jó ég őrizte meg, hogy csakugyan el nem repült a kismadár.

Majdnem kiejtettem a sípot a kacagásban.

- Elrepül! Elrepül! - kiáltottam. - Hess, madár, hess! Repülj, kismadár! Hess, veréb! Hess, cinege, hess! - és szaladtam, ahogy bírtam, úgy kacagtam, hogy majd felbuktam.

Zsuzsika a szép tiszta holdvilágon utánam bámult. Nem értette a dolgot.

- Hess, madár, hess! - szóltam újra nagy hangosan, s a számba vettem a kis sípot, s egy kicsit csicseregtem rajta.

Zsuzsika úgy bámult, mint egy bálvány.

- Ugye, nem repül el? - mondtam.

- Nála van! - szólt Zsuzsi.

- Nála! - mondta Miska is.

- Nálam? - nevettem én. - Dehogyan van nálam! Ő jön utánam. Ni, hogy repül mellettem! Szólj, kismadár, füttyölj egy kicsit.

S csudák csudája, megint füttyült a madár. Nem sokat, mert igen nevettem.

Zsuzsi nem értette a dolgot. Igaz, hogy igen szép, tiszta holdvilág volt, de mégis éjszaka az éjszaka; nem látni messzire. Gondolom, hogy töprengett rajta, vajon csakugyan ott repked-e a kismadár mellettem, vagy valami csalafintaság van benne.

S rázendítettem a füttyülővel egy vidám madárcsárdásra.

Miska megfejtette a rejtélyt, megtalálta a titok kulcsát.

- A zsebiben van, akkor nyomja meg, mikor akarja.

- Hahaha! - kacagtam én. Zsuzsi is azt mondta rá:

- Persze, mert a madár füttyöl, ha megnyomják! Nem gumibaba a!

- Igaz, igaz! - kiabáltam én. - Ez az igazság! Nem is nyomom én, hanem kunyorálok neki! Kismadár! Füttyöréssz! Egy kicsit! Egy szép, vidám nótát. No, csak a kedvemért!

A madárhang megszólalt.

- No, most szomorút.

Azt is teljesítette.

Miska elkezdett felém szaladni.

- Állj meg - kiáltottam -, ha közelebb jössz, nem szól a madár!

- Vegyük el tőle - mondta Miska Zsuzsinak.

- Ne bánts!

- Na, Zsuzsi, látom, mégis jó kislány vagy. Mi a nótád? Elfúvatom a kismadárral.

- Az nem kismadár.

- Hát mi?

- Azt nem tudom.

- Madár! Mi a nótád?

- Nekem nincs is madárnótám - szólt kényesen.

- Na megállj, hátha eltalálom.

- Mi? Te?!

- Nem - szóltam megzavarodva. - A madár.

- Na, halljam.

Számba vettem a sípot, s füttyülni kezdtem vele.

- Nem az! - kiáltott Zsuzsi.

Másképpen próbáltam.

- Asse.

Újra kezdtem.

- Egyik se, te nem tudod az én nótámat.

Meghökkenem. Ez a lány már mindent kitalált?

Még egyféleképpen megpróbálkoztam.

- Ugyan, hagyj békén - szólt negédesen -, az semmi. Úgy még a szarka is füttyül. Annál még a hetes csirke is többet tud.

Eltátottam a számat, és igen megszégyenültem.

- Te sem tudnál jobban - mondtam.

- Ki tudja!

- Ó, csak azért mondd, hogy kicsald a titkomat.

- Nagyon kíváncsi vagyok - szólt ajkbiggyesztve.

- Hiába is vagy.

- Ne is beszélj. Én megyek ágyazni. Bánom is én az olyan gyerekséget.

Azzal elindult a bokorhoz.

Már megint fölém került az a lány. Miska nyomon követett, s lesett, mint aki csudát tud, de Zsuzsika azt sem bánta, ha tótágast állok.

Egészen odamentem a közelébe, és elpityeredve bámészkodtam.

Nekem kell szenvedni, s ő diadalmaskodik! Furcsa ez a világ.

Végre nem állottam ki tovább.

- Zsuzsi - szólaltam meg.

Nem is felelt.

- Zsuzsika!

- Na.

- Haragszol?

- Én?

- Ühüm.

- Ugyan mér?

- Hát te tudod.

- Haragszik a nagyanyám. Én nem haragszok.

- Akkor miért nem...

- Mit?

- Akkor mér nem vagy rá kíváncsi, hogy...

- Mire?

- Hát hogy mi tesz úgy!

- Hogy?

- Hát így ni! - S a számba kapva a fütyülőt, elkezdtem csicseregni.

- Azt? Nem vagyok kíváncsi - szólt.

- De mér nem?

- Úgysem mutatod meg.

- De!

- Igazán?

- Mit adsz, ha megmutatom?

- Fricskát.

Elhallgattam. Kis ideig csönd volt. Akkor ő szólalt meg először.

- Gabika!

- Tessék?

- Megmutassa?

- Mit? - most már én adtam a haragost.

- Az ízét.
- Mizét?
- Na, hát hogy mi tesz úgy?
- Hogy?
- Úgy.
- Így?
- Ühüm.
- Én megmutatom... Ez egy kis... tudod, egy kis ízé.
- Csakugyan?
- Igen.
- Nem is gondoltam volna.
- Pedig az.
- Nem is gondoltam volna.
- Pedig az.
- Beh érdekes. Hát igazán ízé az az ízé?
- Igen.
- Izélj hát valami ízét azzal az ízével.
- Tudod mit? Ez az ízé olyan ízé, ezzel még te is izélhetnél valami ízét.
- Ne izélj mán.

Ezen aztán kacagtunk egy jót, s azzal szent volt a béke.

Zsuzsika ott ült a fücsomón, én előtte állottam. Az öklömet elébe tartottam.

- Tudod, mi van benne?
- Mi?
- Kismadár.
- Muti!

Felfordítottam a kezem fejét, s kinyitottam a tenyeremet.

- Látod?
- Nem.
- Itt a kismadár.
- Hol?
- Ez az, ni!
- Jé!

Elkaptam a kezem.

- Most már láttad.
- Mutasd még egyszer!

- Tán hogy elkapd?

- Nem, csak megnézem!

Megmutattam. Ahogy a tenyerem kinyílt, Zsuzsika rácsapott, s mint a fecske a legyet, elcsípte a kezemből a sípot.

- Ugye, hogy elvetted?

- Mi ez?

- Kismadár!

- Mikor szól?

- Ha jókedve van!

- Na, tedd, hogy szóljon!

- Így, ni.

Az ajkam közé vettem a sípocskát, s daloltam vele.

- Most én.

Megpróbálta, de csak valami furcsa rezgő, sivító hangot adott.

Kacagtam rajta!

- Ne olyan nagyon, te csacsi. Csak kicsit fűjjad.

Csakugyan jobban szólt.

- Néha meg szíjjad. Fújni, szíjni, akkor rezeg a nyelvecskéje, oszt úgy szól, mint a madár.

- De ki ne ne vess! - szólt ő, s elkezdett gyakorolni a síppal. Hát hiszen az ilyen kis sípocskán nem valami boszorkánytudomány megtanulni, hogy játsszon az ember.

Zsuzsika pár perc múlva egészen jól tudott vele bánti.

- Nekem is adjátok ide egy kicsit - kunyorált Drofti Miska.

- Neked? - szólt Zsuzsi. - Tudsz is te valamit.

- Mu-tasd má, no, ne i-ri-gyeld tú-lem - nyekergett szótagolva Miska. Az iskolában sose tudott ilyen jól szótagolni.

- Na, nesze.

Miska, mint valami igen-igen nagy kincset, vette át a sípot. Megforgatta az ujj hegye közt, s hogy kedvére megtapogatta, nagy figyelemmel a szájához illesztette.

Úgy fűjt bele, mint a lehelet, s a síp szépen szólott, s egyszerre csak, mintha mindig az lett volna a mestersége, elkezdett vele csattogni, csicseregni, s mire a nóta derekára ért, már cifrábban szólott neki, mint akár nekem.

Majd megevett a sárga irigység, úgyhogy éppen nem vettem rossz néven, mikor Zsuzsika rákiáltott:

- No, elég már neked! Acc-ide!

Miska búsan adta oda. Zsuzsi megtörülgette a sípot, s olyan szépséges madárnótába kezdett, hogyha én gerlekokas lettem volna, rögtön rákezdttem volna az erdei csördögölő táncra.

Így mulattunk egy ideig.

Ott ültünk egymás mellett az illatos fűben. Fölöttünk a hold világított, lábam előtt a Rontó meleg bundáját éreztem, mögöttem Miska hevert, s szuszogott buzgóan.

S egyszerre csak Zsuzsi nótájára valami kismadár felelt a túlsó bokorból.

- Igazi madár - szólt Zsuzsika.

Újra felcsattogott a madárka éneke.

- Fülemlile - szóltam meggyőződéssel, bár sohasem hallottam még fülemlilét.

- Vagy pacsirta - vélte Zsuzsi.

- Nem, fülemlile. Erdei, fülemlile - mondtam -, *ascinia cantans*. - Ezt a latin nevet még otthon tanultam Laci bátyámtól. Most nagyon büszke voltam rá, hogy ezt Zsuzsi nem érti. Pedig bizonyosan nem is hallgatott rá.

Ő a csicsergő madárra figyelt.

Az pedig elcsendesedett, és sokáig nem szólt.

- Most te felelj neki - szóltam -, azt várja.

Tudja isten.

Mi csak hallgattunk gyönyörködve, s néztük a csillagokat.

- Az ott a Göncöl szekere - szólt Zsuzsi.

Felnéztem. Hogy jobban lássak, eldültem a fűben. Úgy kerestem az égen a Göncöl szekerét.

- Az meg a kaszás csillag.

- Hol?

- Az ott - s elmagyarázta.

- Az meg a Fiastyúk.

Sok csillagot ismert.

- Mék kéne neked? - kérdeztem.

- Miért?

- Azt mondja a nagyanyám, aki egyszer a Göncöl szekerére felül, az boldog lesz. Az minden dolgában jól jár, a szeretője elveszi, gazdag lesz, utójjára is a mennyországba kerül.

- Hogy lehet oda felülni?

- Azt még nem tudom. Azt csak azután mondják meg.

- Mikor?

- Hát azt csak akkor lehet megtudni, ha lány avval van, aki szereti itet. - Hát te kivel vagy?

- Kivel?

- Velem! - vágtam ki.

Zsuzsi rám nézett. Nem is nevetett. Ő is lefeküdt, s nézte a csillagot.

Aztán megfogta a kezemet, megszorította. És ott feküdtünk, és a fülemlile csattogott, és én nem mertem egy árva szót sem szólani, csak néztem, néztem a csillagot.

Addig néztem, addig, addig, míg egyszerre csak elkezdtem emelkedni, Zsuzsikával együtt, kéz a kézben, és ott ültünk nemsokára a Göncöl szekeren.

Hej, be nagy úr voltam akkor éjszaka! Hogy repült velünk az a szekér, csak úgy porzott a tejút!

Vágtattunk egyenesen a lakodalmas házhoz. Mert akár hiszitek, akár nem, feleségül vettem Zsuzsát, pap megeskett, nagyanyám megáldott, s olyan boldog, gazdag ember lett belőlem, csupa gyönyörűség.

S míg áhítoztam és ábrándoztam, a vízből a partra sodort virágokból pipacsokat nyírtam. Gazdagon úsztak elém a pipacsok, s csudálatos volt a viráguk. Hatalmasak, szépek, muzsikáltak és illatoztak, ahogy pipacs soha világ világ óta.

Már aludtam, álompipacsok voltak ezek a virágok, álombokréta csillogott a kezemben, de még álomban sem mertem odaadni Zsuzsikának.

Ez történt azalatt, míg a fülemüle csattogott.

Szomorú a nóta vége.

Fölébredtem. Éppen olyan váratlanul, mint ahogy elaludtam.

Első percben nem tudtam, hol vagyok, ijedten ültem fel. Fölöttem millió csillaggal az ég, alattam valami göröngy is van, ami nyomja a bordámat. Szél suhog messziről, valami rejtelmes zúgás, csobogás hallik.

Hiszen hol is vagyok én?

A magyar tengeren!

Az árvíz rettentő tengere választ el a nagyvilágtól, s az szorít egy kis maga csinálta árva szigetre.

Istenem! Micsoda napot éltem ma át. S hol vagyok a reggeli valóságtól!

Férfivá tett a harc, amit átéltem.

Hát az a rettenetes vízár, amely a csónakunkat úgy ragadta, mint a dió héját!

Ó, dehogy indulnék el még egyszer a Kontyos tetejéről. Dehogy merném egy lélekvesztőre bízni magam, ilyen árvízben.

S hogy indultam neki háromszor is az útnak Zsuzsikáért.

Vajon elindulnék-e negyedszer?

Ránéztem a nyugodtan alvó kislányra. Olyan szépen, biztosan, jóízűen aludt, mint a virág... És ha én idején nem érek az ákácfáig, akkor hol van most, hogy aludna, mit álmodna?

Mit álmodik a sárga vízen úszó pipacs szirma?

Hej, dehogynem indulnék el érted századszor is, kis vérszín pipacsvirágom!

Tudja isten, már valami juszt formáltam ehhez a kislányhoz. Mintha egy kicsit az enyém volna! Nem azért, mert megmentettem - ő, az ilyen tett sosem ad jogot semmire... Újra elnyomott az álom.

Nap sütött az arcomra, mikor reggel felébredtem. Hamar felugrottam, s még álmos szemmel kerestem, merre vannak társaim.

Nem volt nehéz megtalálni őket a puszta szigeten, ott állottak a domb legcsúcsán, s vizsgálták a messze távot.

„Vágyik innen el, el haza, s én még csak eszébe sem jutok” - gondoltam magamban.

Miska is ott álldogált mellette, majd kényelmesen letelepedett a földre, két térdére könyökölt, és ő is bámult, szótlánul nézett el arra, messze a falu tornya felé.

Rontó is ott volt velük. Talán még ez is várt valakit, aki elvigye innen. Hanem egyszerre csak meglátott engemet, nagy lomposan felkarikázott, s hozzám loholt. Törlészkedve, farkcsóválva kívánt jó reggelt.

Hát mégis ez a leghűségesebb hozzám.

Hozzájuk akartam futni, de valami motoszkált bennem, mintha valamit elveszítettem volna.

Hopp, a pipacsok!

Hamar kerestem a parton, kerestem a vízben, s lám, gazdag volt a vidék. Percek múlva már pipacsokat szedtem.

Csak egy kicsit csalódtam. Más volt a pipacs, mint az álomban. Apró volt, hervadott, és a szaga is más, mint az álompipacsok gazdag illata. Savanyúan zsebre vágtam, s pityergő szóval köszöntöttem őket:

- Jó reggelt!

- Jó reggelt! - fogadták.

- Hogy aludtál? - kérdezte anyáskodva Zsuzsika.

- Jól.

- Megolvastad a gerendát? Mit álmodtál? Beteljesedik.

Morcosan néztem magam elé, Zsuzsika heccelődve piszkált:

- Mit álmodtál, no? Kávét? Vagy paprikás szalonnát? No, várj egy kicsit, adok früstököt.

Megrántottam a vállam.

Soká hallgattunk, és néztünk a vízre.

- Mit néztek? - kérdeztem végre.

- Ladikot. Hátha gyün.

- Csak ne jönné!

- Minek, te pulya! - szólt rám félijedten, félharaggal Zsuzsika.

- Jó itt is. Nekem jó. Neked nem jó?

- Nem hát. Én haza akarok menni az édesanyámhoz. Mindjárt adok früstököt - biztatott Zsuzsi. Éppen mintha valami néni volna, akinek gondolnia kell a gyerekekre.

Nem feleltem, de idegesen mozdultam meg.

- Na, gyere no, kis nyűgös - szólott, s lement a dombról.

Kellett nekem ennivaló! Énnekem csak ő kellett, hogy őt nézhessem.

- Te se mosdottál? - kérdezte Miska.

- Hogyisne. Én igen! Az más! - és csak úgy csillogott, fénylett tisztára mosott piros arcocskája, ahogy fölényesen ránk nevetett. Sugárzó szeméből látszott, hogy a jóistennel is rendben van.

Elébeem tette, amit nekem szánt. Tele szájjal habzsoltam fel. Csak hadd legyek én az ördög töltött malaca, ha ő annak akar.

Befelé folytak a könnyeim.

Zsuzsika alig harapott egyet-kettőt. Élesen nézte a messze-messze nyúló vízszint.

Egyszerre fölugrott.

- Jön, jön!

Mi is felugráltunk.

- Kicsoda?

Miska megszólalt, s közben nagy flegmával tömött a szájába egy jókora darab kenyeret, szalonnát.

- Én tudom, kit vársz.

- Kit! - kiáltotta Zsuzsi, s olyan piros lett az arca, mint a bazsarózsa.

- Kit! Hát Korczos Pestát!

- Ó, te kutyafulű! - szólt a lányka, s nekiment Miskának, úgy megcsipkedte, megbúbolta, hogy az majd megfűlt nevében.

- Ki az? - kérdeztem végtére Miskától.

- Hát aki húsvétba náluk vót, aztán meglocsóta. Tudom én.

Olyan voltam én, mint a halál. Sápadtam, reszkettem. Hát ennek a lánynak örülök én. Hisz ez olyan messze van tőlem, mintha sosem látott volna. Egy rongyos parasztsuhanc több neki, mint én.

Kínos várakozással telt az idő. Én dideregtem, mint akit a hideg lel. Olyan rosszul voltam, hogy még Miska is észrevette.

- Mi a baja, Gabi úrfi? - kérdezte.

- Ni! - kiáltotta Zsuzsi. - Jézus Isten, hisz ez beteg! Tudtam, hogy valami baj lesz belőle. Nem való ilyen hitvány úrficskának az ég alatt hálni. Mindjárt segíték én a baján - sürgölődött csakugyan Zsuzsika, s a pakkból, mely még mindig jókora volt, egy zöld üveget húzott elő. - Ebből egy kortyot, ez mindjárt meggyógyítja.

Nem akartam elvenni. Tudtam, hogy pálinka van, benne.

- No, szentem, nem harap - biztatott a lány nevetve.

Mégsem kellett, nem iszom pálinkát.

- Jaj, jaj, lélek - mosolygott. - Nem halsz meg tőle. Félsz?

- Nem félek, de nem akarok.

- Nohát akkor én iszok. Hadd mutassam meg, hogy nem választóvíz.

Egy kortyocskát felöntött.

- Most se kell?

Meggondoltam a dolgot. Kell. Utána kell. Elvettem.

A nyelvem hozzáért, és ijedten kaptam el. Megégette. Zsuzsi féktelenül kacagott rajtam. Nagyon furcsa képet vághattam.

- Többet! Többet, ha van kurázsí.

Jó. Csak azért is megmutatom, hogy van. Jól felöntöttem belőle.

Már ekkor egész közel volt a csónak.

Zsuzsi otthagyt minket, s felszaladt a dombra, aztán integetett babos kendőjével.

A csónakból is integettek, s arra elkezdett Zsuzsi tombolni, azt se tudta, mit csináljon örömeiben.

- Ez ő, ez ő - kiabálta -, Miska, Miska, itt van! Ő jön. Igazán ő.

Nekem égett a gyomrom, szédült a fejem, s halálos keserűség volt a lelkemben.

Leültem szédelegve a földre, s meredt szemmel néztem, szinte káprázatban, ami történt. Kikötött a csónak a parton s egy erős, nagy fiú kilábolt az én szigetemre. Szerettem volna megfogni, s a tengerbe dobni.

- Na, most menjünk haza! - kiáltotta erős hangon az idegen fiú.

Zsuzsi rögtön szaladt hozzám.

- Gabi úrfi, Gabi úrfi - szólt -, gyerünk haza, értünk jöttek.

- Értem nem! - szóltam keményen.

Elbámult.

- De igen, nem látja, hogy itt vannak?

- Nem.

- Ez becsípett - szólt bámulva.

Ezt már mégsem tűrhettem. Felugrottam. S bizony ingadozott a lábam, de az elhatározásom nem.

- Nem megyek. Nem megyek tiveletek. Csak eredj, menjetek. Én mással nem megyek haza, csak akivel jöttem. Hol az én csónakom? Hogy mentem volna másképpen érted!... Hálátlan!...

Zsuzsi megzavarodott.

- Jó - szólt szomorúan -, én se megyek el.

Csendesen lement a partra, s láttam, hogy magyaráz. Bizonyosan elmondott most mindent. A csónakban egy meglett férfi ült, az is meghallgatta.

Azután Zsuzsi meg a fiú együtt jöttek hozzám.

- Maga a galambosi tiszteletesfiú? - szólt hozzám az idegen.

- Az unokája - igazította ki Zsuzsi.

- Köszönöm magának, fiatalúr, amit tett.

- Nem tettem magának semmit.

- Hászen igaz - s elnevette magát. Nevetve néztek össze Zsuzsival. - Azért úgy esik, mintha nekem tette volna. Maga ezt nem is érti. Ilyen kisfiú.

Én nem értem?

- Gyűjjön velünk - mondta tovább. - Nem bánja meg. Isten uccse.

- Nem megyek.

Zsuzsi olyan furcsán nézett rám, hogy könny szökött a szemembe. Nagylelkű gondolat fogott el.

- De te eriggy, Zsuzsi - mondtam -, te csak eriggy. Mi itt maradunk Miskával meg a Rontóval. Van elég ennivalónk, míg eljön Bucs bácsi.

Zsuzsi határozatlanul nézett rám.

- Elmenjek?

- El, el, csak eredj. Légy boldog, Zsuzsi!...

Zsuzsinak is könny szökött a szemébe, az enyém tele volt. Szivárványos lett előttem a világ. Láttam is, nem is őket, de azt éreztem, hogy Zsuzsi odalépett hozzám, s furcsán, ügyetlenül megcsókolta az arcom.

- Ne féljen, Gabi úrfi - mondta -, nem felejttem én azt el magának, amit velem tett. Nem én, míg a koporsót rám nem szegeznek.

- Nem bizony, de nem ám! - szólt a legényke is, aki megfogta a kezemet, s megrázta emberül.

Elköszöntek, elmentek. És én erős hangon kiáltottam utánuk, hogy:

- Isten áldjon!

Beszálltak a csónakba. Úgy láttam, mint valami ködfátyolképet.

- Majd küldjük nagyapádat hamarosan - kiáltották Miskának.

S én utánuk bámultam, és láttam, hogy Zsuzsi fáradhatatlanul lengeti, lobogtatja azt a kedves, szép kendőjét, míg csak el nem tűnnek a távolban.

Azután nem sokat tudok magamról. Szédülés fogott el, s eldültem ültő helyemben, aztán elaludtam.

Nem is ébredtem fel, csak úgy félálomban éreztem, mintha beszélnének fölöttem, aztán ölbe vinnének, csónak ringatna, az evező csapkodását hallanám.

Nem is ébredtem fel, csak otthon, az én drága jó édes nagyanyám arcára esett első pillantásom. A második meg a nagyapámra. Úgy látszik, régen virraszthattak fölöttem.

Hogy néztek rám a drága jó lelkek! Mennyi aggodalmat állottak ki miattam, és én alig-alig gondoltam rájuk. Én, a rossz gyerek, idegen kislány után szaladgáltam.

- Felébredtél, drága gyermekem? - szólott nagyanyám, s csókkal sírva borult rám.

Az én szemem száraz volt, úgy néztem őket, mint aki a másvilágról jött vissza.

- Hát, te marmancs, te - szólt nagyapám dörmögő kedveskedéssel -, hát te hol csavarogtál, mi?

S bennem felébredt a visszatréfálás szele, s úgy feleltem, ahogy neki szoktam. Hamisan előmarkolászta zsebemből az árvízen szedett szegény pipacsokat, mint hősi bánatom tanúit, s nagyapámnak a kezébe raktam. Akkor kicsit könnyesen motyogtam:

- A magyar tengeren, nagyapám!

.oOo.